

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní

Podpora rozvoje venkova

Bakalářská práce

Univerzita Pardubice
Fakulta ekonomicko-správní
Akademický rok: 2021/2022

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Patrik Keltner**
Osobní číslo: **E19059**
Studijní program: **B0488A050001 Hospodářská politika a veřejná správa**
Specializace: **Veřejná ekonomika a správa**
Téma práce: **Podpora rozvoje venkova**
Zadávací katedra: **Ústav ekonomických věd**

Zásady pro vypracování

Cílem práce je posoudit rozsah zajištění a vývoj podpory venkovských oblastí v ČR. Pro dosažení tohoto cíle bakalářská práce teoreticky vymezí problematiku zajištění rozvoje venkovských oblastí, včetně nástrojů k tomu určených. Zjištění budou potenciálně využitelná při formulaci rozvojových politik na národní i regionální úrovni.

Osnova:

- Vymezení problematiky regionálního rozvoje.
- Specifika, indikátory a nástroje rozvoje venkova.
- Analýza zajištění a vývoje podpory venkovských oblastí ČR.
- Vyhodnocení výsledků analýzy a formulace závěrů.

Rozsah pracovní zprávy: **cca 35 stran**
Rozsah grafických prací: **-**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam doporučené literatury:

BINEK, J. Synergie ve venkovském prostoru: přístupy k řešení problémů rozvoje venkovských obcí. Brno: GaREP, 2010. ISBN 978-80-904308-4-6.
BLAŽEK, J., UHLÍŘ, D. Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace. Praha: Univerzita Karlova, 2020. ISBN 978-80-246-4566-7.
HRABÁNKOVÁ, M. Rozvoj lidských zdrojů ve venkovském prostoru České republiky. Praha: MJF, 2007. ISBN 978-80-86284-66-8.
KLUFOVÁ, R. Demografický vývoj a typologie českého venkova v kontextu prostorových souvislostí. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-733-1.
WOKOUN, R. Regionální rozvoj: (východiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování). Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.

Vedoucí bakalářské práce: **Ing. Pavel Zdražil, Ph.D.**
Ústav ekonomických věd

Datum zadání bakalářské práce: **1. září 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2022**

prof. Ing. Jan Stejskal, Ph.D. v.r.
děkan

L.S.

doc. Ing. Jan Černožorský, Ph.D. v.r.
vedoucí ústavu

V Pardubicích dne 1. září 2021

Prohlašuji:

Práci s názvem Podpora rozvoje venkova jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon), ve znění pozdějších předpisů, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Beru na vědomí, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů, a směrnicí Univerzity Pardubice č. 7/2019 Pravidla pro odevzdávání, zveřejňování a formální úpravu závěrečných prací, ve znění pozdějších dodatků, bude práce zveřejněna prostřednictvím Digitální knihovny Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 25. 4. 2022

Patrik Keltner v.r.

PODĚKOVÁNÍ

Rád bych touto cestou poděkoval vedoucímu mé bakalářské práce panu Ing. Pavlu Zdražilovi, PhD. za odborné vedení, náměty, připomínky a hlavně cenné rady. Také děkuji celé svojí rodině za podporu a pomoc.

ANOTACE

Práce je zaměřena na problematiku zajištění rozvoje venkovských oblastí. Konkrétně je cílem práce posoudit rozsah zajištění a vývoj podpory venkovských oblastí v ČR. Jsou zde popsány nástroje, indikátory a aktéři rozvoje venkova. Analýza čerpání finančních prostředků z jednotlivých programů je zpracována pro programové období 2014-2020 ve vybraných operačních programech. Je zde uvedeno, z jakých programů obce žádaly nejčastěji, jakou výši finančních prostředků obdržely a jaké investiční akce jsou pro ně prioritní.

KLÍČOVÁ SLOVA

venkov, rozvoj, obec, nástroje, indikátory, aktéři

TITLE

Support for rural development

ANNOTATION

The thesis is focused on the issue of ensuring the development of rural areas. It describes rural development tools, indicators and actors. The analysis of the use of funds from individual programmes is prepared for the programming period 2014-2020 in selected operational programmes. It is stated from which programs municipalities applied most often, what amount of funds they received and what investment actions are priority for them.

KEYWORDS

countryside, development, municipality, instruments, indicators, actors

OBSAH

ÚVOD.....	11
1 VYMEZENÍ VENKOVSKÉHO PROSTŘEDÍ.....	13
1.1 Osídlení.....	13
1.1.1 Historie osídlení.....	14
1.1.2 Města a obce.....	14
1.2 Regionální rozvoj.....	16
1.3 Regionální politika.....	19
1.4 Venkov a jeho specifika.....	21
1.4.1 Rozvoj venkova.....	23
1.4.2 Aktéři rozvoje venkova.....	27
2 NÁSTROJE A INDIKÁTORY ROZVOJE VENKOVA.....	30
2.1 Členění nástrojů rozvoje venkova.....	31
2.1.1 Administrativní nástroje.....	32
2.1.2 Koncepční nástroje.....	32
2.1.3 Institucionální nástroje.....	33
2.1.4 Věcné nástroje.....	34
2.1.5 Sociálně-psychologické nástroje.....	35
2.1.6 Finanční nástroje.....	36
2.2 Indikátory rozvoje venkova.....	38
3 ANALÝZA ZAJIŠTĚNÍ PODPORY VENKOVSKÝCH OBLASTÍ ČR.....	41
3.1 Evropské programy v období let 2014-2020.....	42
3.2 Program rozvoje venkova.....	46
3.3 Integrovaný regionální operační program.....	48
3.4 Operační program Životní prostředí.....	51
ZÁVĚR.....	56
POUŽITÁ LITERATURA.....	59

SEZNAM OBRÁZKŮ A TABULEK

Obrázek 1: Rozvojové oblasti venkova	25
Obrázek 2: Vyjádření rozvojových souvislostí venkova	27
Obrázek 3: Synergický model aktérů rozvoje venkova	29
Obrázek 4: Přerozdělení finančních prostředků podle druhu OP.....	45
Obrázek 5: Podíl vybraných OP na všech OP	45
Obrázek 6: Počet obcí, které obdržely dotace podle jednotlivých opatření v r. 2020	47
Obrázek 7: Poskytnuté finanční prostředky z jednotlivých opatření v r. 2020	47
Obrázek 8: Finanční prostředky z IROP	49
Obrázek 9: Počet žadatelů v jednotlivých letech podle prioritních os.....	49
Obrázek 10: Poskytnuté finanční prostředky 2014-2020	50
Obrázek 11: Prioritní osy OP ŽP	52
Obrázek 12: Počet úspěšných žadatelů 2014-2020.....	53
Obrázek 13: Poskytnuté finanční prostředky 2014-2020	54
Tabulka 1: Matice aktérů – prostorová úroveň versus typ sektoru.....	28
Tabulka 2: Sada indikátorů rozvoje obcí	39
Tabulka 3: Tematické programy.....	42

SEZNAM ZKRATEK A ZNAČEK

ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
DSO	Dobrovolné svazky obcí
EAFRD	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
EFRR	Evropský fond pro regionální rozvoj
ENRF	Evropský námořní a rybářský fond
ESF	Evropský sociální fond
ESI	Evropské investiční a strukturální fondy
EU	Evropská unie
EZFRV	Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova
FS	Fond soudržnosti
IROP	Integrovaný regionální operační program
MAS	Místní akční skupiny
MMR	Ministerstvo pro místní rozvoj
NNO	Nestátní nezisková organizace
OECD	Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj
OP	Operační program
OP D	Operační program Doprava
OP PIK	Operační program Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost
OP PPR	Operační program Praha pól růstu
OP R	Operační program Rybářství
OP TP	Operační program Technická pomoc
OP VVV	Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

OP Z	Operační program Zaměstnanost
OP ŽP	Operační program Životní prostředí
PGRLF	Podpůrný a garanční rolnický a lesnický fond
POV	Podpora obnovy venkova
PRV	Program rozvoje venkova
Sb.	Sbírka zákonů
SSP	Státní sociální podpora
SRR	Strategie regionálního rozvoje
SZIF	Státní zemědělský intervenční fond
YEI	Youth Employment Initiative (Iniciativa na podporu zaměstnanosti mladých lidí)
ŽP	Životní prostředí

ÚVOD

Struktura osídlení České republiky je různorodá a je pro ni typické množství poměrně malých obcí. Obce do 1 000 obyvatel tvoří téměř 80 % všech obcí, do 2 000 obyvatel pak 90 %. Způsob života v menších obcích je odlišný od života v městských oblastech. Obyvatelé obou zmíněných uskupení se liší nejen způsobem života, ale i postojem k přírodě a nejbližšímu okolí. Mají své tradice, kulturu, místní zvyky a spolky. Obyvatelé těchto sídel jsou více spjatí s přírodou, znají se navzájem a vzájemně si i pomáhají. Zároveň řeší naprosto jiné problémy, mezi něž lze zařadit dostupnost zaměstnání, dopravní obslužnost či občanskou vybavenost. Záleží rovněž na umístění obcí, kdy jiný vztah k životu mají obyvatelé obcí v blízkosti větších měst, jiný zase obyvatelé obcí například v horských oblastech.

Aby byl zachován rozvoj i těch nejmenších obcí, byl definován pojem venkovské sídlo a byla stanovena hranice do 2 000 obyvatel. Na podporu těchto obcí byly vytvořeny specifické dotační tituly, které jim zajistí pomoc při rozvoji venkova a venkovského prostoru. V některých případech se obce spojují do větších celků, jako jsou dobrovolné svazky obcí či místní akční skupiny, které potom mají větší pravděpodobnost pro získání dotací.

Postupným vývojem docházelo k růstu disparit mezi venkovským a městským prostorem, proto vznikla regionální politika, která začala tyto rozdíly řešit a snižovat je. Byly určeny konkrétní oblasti pro podporu rozvoje venkova. Na základě získaných finančních prostředků mohou obce investovat nejen do rekonstrukcí budov v majetku obce, ale také do inženýrských sítí v podobě vodovodu a kanalizace, do snižování energetické náročnosti a ekologické zátěže. V neposlední řadě se možné dotace týkají rovněž životního prostředí při výsadbě nové zeleně a také komunitně vedeného místního rozvoje.

Vstupem České republiky do Evropské unie se ČR otevřely nové možnosti při získání finančních prostředků. Z výše uvedeného je zřejmé, že téma je aktuální, je třeba se mu věnovat a řešit ho. Zároveň to není problém jen ČR a EU, ale i celého moderního světa. Proto jsou zde finanční prostředky, pomocí kterých se snaží jednotlivé vlády i nadnárodní organizace tuto problematiku řešit. Na rozvoji venkovských oblastí se podílí nepřeberné množství aktérů, kdy každý ovlivňuje něco a někoho. Navzájem pak utváří dynamickou strukturu, která funguje jako celek. Vzniká nejenom z veřejného sektoru, ale také ze soukromého, ať už podnikatelského, ale také neziskového sektoru. Tito aktéři potom spolupracují na místní úrovni, ale i na regionální, potažmo národní úrovni.

Oblasti podpory se mění v návaznosti na aktuální potřeby žadatelů. Vznikají pak pro další programová období nové zájmové oblasti a zároveň roste počet žadatelů pro konkrétní potřeby. Dotační tituly se proto přizpůsobují vývoji společnosti a jeho aktuálním problémům, které je třeba řešit. Zatímco v předchozích programových obdobích byl menší počet stanovených cílů, hlavně v oblasti podpory rozvoje zaostávajících regionů a restrukturalizace (období 2004-2006 byly stanoveny tři cíle s pěti operačními programy, v období 2007-2013 již 8 tematických operačních programů), ve sledovaném období se jednalo již o deset operačních programů. Nově vznikl samostatně operační program Rybářství a Praha – pól růstu. V návaznosti na potřeby se změnila i výše alokovaných finančních prostředků pro jednotlivé prioritní osy.

V návaznosti na výše uvedené je cílem posoudit rozsah zajištění a vývoj podpory venkovských oblastí v ČR. Práce se zabývá nejen teorií dané problematiky, ale ve své třetí části také analýzou dostupných dat v oblasti podpory venkova v horizontu let 2014-2020. Pozornost je zaměřena zejména na otázky počtu úspěšných žadatelů, ale také výši poskytnutých finančních prostředků.

1 VYMEZENÍ VENKOVSKÉHO PROSTŘEDÍ

Základem rozvoje každého území je vymezení tohoto prostředí. Samotné vymezení je dle odborníků velice složité a je třeba zohlednit různé znaky. Tím, jak se lidská společnost vyvíjela a s ní se vyvíjela i její sídla, vznikala potřeba jednotlivá území pojmenovat. Aby se jednotlivé územní útvary plynule sociálně i ekonomicky rozvíjely, vznikla za tímto účelem i problematika regionálního rozvoje. V návaznosti na asymetricky se rozvíjející oblasti pak došlo k vytvoření regionální politiky, která se danou problematikou zabývá.

1.1 Osídlení

Jako osídlení se označuje urbanisticko-sociální útvar jakékoliv velikosti, která souvisí s konkrétním geografickým územím. Vzniká převážně přemísťováním jednotlivců nebo dokonce celých skupin do předtím pustých oblastí, hlavně z ekonomicko-sociálních příčin (nové přírodní bohatství, ozbrojený konflikt atd.), ale může k němu dojít i z jiných důvodů (např. pokud se nedaří rozvíjet se na stávajícím území z různých pohnutek, náboženství). Mezi stupně osídlení patří osada, vesnice, město a velkoměsto (Maier, 2000). Tyto se od sebe navzájem odlišují podle možností a potřeb, které poskytují svým obyvatelům.

Nejmenší jednotkou osídlení je sídlo, které tvoří jednotlivá lidská obydlí. Následuje obec, která je složena z více sídel a má vlastní právní subjektivitu. Sídla se dále dělí na venkovská a městská podle jejich velikosti a funkcí. Podoba sídel je ovlivňována následujícími faktory: historický vývoj osídlení, klimatické a geografické podmínky a socioekonomické podmínky jako jsou kulturní či technická vybavenost nebo politické uskupení.

Souhrn sídel na určitém území je osídlení. To je složeno z materiální a lidské složky. Materiální složka je stabilnější, zatímco lidská je dynamická a reaguje svižněji. Osídlení lze dále dělit na sídelní síť, sídelní sktrukturu a sídelní systém. Sídelní síť se rozumí rozmístění sídel bez ohledu na velikost. Je hodnocena dle hustoty osídlení a vzdálenosti mezi sídly. U sídelní struktury je již posuzována velikost a funkce sídla. Třetím stupněm osídlení je sídelní systém. Ten je tvořen dalšími aspekty, jako jsou vazby mezi sídly, mobilita obyvatelstva, posloupnost sídel či doprava. Osídlení se dále hodnotí podle několika základních ukazatelů, např. počet a velikost obcí či počet obyvatelstva žijícího v obcích jednotlivých skupin podle velikosti.

1.1.1 Historie osídlení

Lidská společnost se vyvíjela již od dob pravěku, kdy lidé nejprve žili kočovným způsobem v jeskyních či chatrčích vyráběných z kůží ulovené zvěře. V období mladší doby kamenné začaly vznikat statky s hospodářstvím, které později utvářely sídla. V době železné se pak objevila první města a říše. Lidé se tak soustředili na venkově či ve městech.

Jak uvádí Binek a kol. (2007) z historie vývoje společnosti lze vyčíst, že jak města, tak i venkov měla specifické ostré ohraničení, u měst se jednalo hlavně o hmotné stavby. Hradby se jevily jako hlavní dominanta měst ve středověku, uvnitř nich se soustředila moc donucovací i rozhodovací, obchod, specificky orientovaná výroba a služby, vně pak bylo hlavním zdrojem obživy zemědělství. Hradby města separovaly venkovskou krajinu s venkovskými obydleními, přílehlými poli a lesy od husté městské zástavby. Poměry městské a venkovské populace se dlouhodobě neměnily. Docházelo však ke změnám, které byly podmíněny hospodářským a populačním vývojem. Při prosperitě narůstal počet obyvatel ve městech, naopak když nastala stagnace, rostl počet obyvatel na venkově. Městské obyvatelstvo netvořilo v předmoderní době ani 10 % celkového obyvatelstva.

V předmoderní době, která byla zakončena zhruba v období napoleonských válek, zaujímal venkov takřka celé území českých zemí. V této době téměř neexistovala hospodářsky nevyužívaná půda, ta byla pouze v pohraničních oblastech a tvořily ji močály a pralesy.

Přerod zemědělské (agrární) společnosti na společnost průmyslovou (industriální) byl velkou změnou, která zasáhla do stylu života všech obyvatel. Byl spojen s procesem urbanizace a postupným nárůstem obyvatel ve městech. Navýšení počtu městského obyvatelstva potom již souvisí s dobou moderní. Ta je také nazývána dobou industriální. Většina institucí včetně škol je soustředěována do měst a na venkově pak zůstává obyvatelstvo s nižším vzděláním, které se věnuje stále zemědělství.

1.1.2 Města a obce

Města i vesnice jsou geografickými útvary, které se od sebe odlišují různorodostí znaků. Hlavním znakem, na první pohled patrným, je velikost zastavěného území, dále hustota zalidnění, vzhled staveb, ale i struktura obyvatelstva. Velkým rozdílem je také dostupnost úřadů, služeb, kulturního či sportovního vyžití. Obyvatelé měst žijí v anonymním prostředí, zatímco na venkově mají lidé užší vzájemné vazby. Venkovské obce zaujímají v České republice podle vymezení Českého statistického úřadu (ČSÚ) asi 90 % všech obcí a jejich

území zabírá 73,6 % plochy České republiky. Co se však počtu obyvatel týče, žije v nich přibližně 30 % všech obyvatel ČR (ČSÚ, 2016).

Rozdíly mezi obyvateli měst a obcí jsou oproti minulým letům nižší, některé charakteristické rozdíly však stále trvají. Jedná se o průměrný věkový rozdíl, kdy jsou obyvatelé obcí mladší oproti městům, i když tento rozdíl není příliš velký. Ke snižování průměrného věku na venkově dochází zvláště z důvodu stěhování se lidí z měst do klidnějších částí regionu. Dalším rozdílem je stupeň vzdělanosti, ale i ten se postupně zmenšuje. V nejmenších obcích žije nejvíce obyvatel pouze se základním vzděláním. Čím větší je obec, tím větší je stupeň vzdělanosti. To je rovněž ovlivněno věkovou strukturou obyvatelstva. Posledním patrným rozdílem je dojížděka za prací, kdy nejvíce za prací dojíždí lidé z nejmenších obcí (Svobodová a kol., 2011).

Potřeba vymezení venkova (venkovských obcí, venkovského prostoru) podle Perlína (2009) vyvstala v České republice zejména v souvislosti s dotačními programy na podporu venkova a snahou etablovat venkov jako samostatný resort. Vymezení venkova není kodifikováno a neexistuje ani obecně vnímaná hranice mezi venkovem a městem. Při pokusech o vymezení hraje roli hustota osídlení či absolutní počet obyvatel obce, urbanistická nebo socioprofesionální struktura, případně architektonické charakteristiky, způsob komunikace obyvatel atd.

V české odborné literatuře jsou obvykle za venkovské obce pokládány ty, které mají méně než 2000 obyvatel, s odkazem na § 3 zákona o obcích (zák. č. 128/2000 Sb.) je však stále častěji užívána hranice 3000 obyvatel (podmínka pro stanovení obce městem).

Charakteristice venkova je věnována řada publikací. Podle Klufové (2015) se venkovem všeobecně nazývají území volně nezastavěné krajiny a venkovských sídel. Tyto lze ohraničit jako jistý soubor venkovských sídel, lesů, vodních a zemědělských ploch, ploch místních komunikací a ostatních ploch nacházejících se v tomto prostoru. Venkov se prostě vyznačuje menšími sídly, řidším osídlením, vyšší zaměstnaností v zemědělství, architektonickým rázem, povahou zástavby a specifickým způsobem života, určitým spojením místních obyvatel s přírodou a krajinou.

K vymezení venkova lze nejnázne použít kategorie obce dle jejich velikosti. Ta však o sídle samotném nevyovídá dostačujícím způsobem, neboť počet obyvatel je posuzován z hlediska počtu trvale bydlících. Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) posuzuje venkovské oblasti dle hustoty osídlení, které nesmí překračovat 150 obyvatel na kilometr čtvereční (ČSÚ, 2009). Zároveň člení oblasti na další podkategorie: převážně venkovské

oblasti, významně venkovské oblasti a převážně městské oblasti. Jednotlivé podkategorie se liší v procentuálním zastoupením populace ve venkovské oblasti.

Naopak kritérium vymezení venkovských obcí podle jejich správního statutu je považováno za zcela nevhodné a nevyužitelné, podobně jako kategorizace úřadů státní správy.

Pro zjednodušení lze vyčlenit tři skupiny venkovských obcí. Jedná se o nejmenší obce mimo zázemí měst větší než 200 obyvatel a obce v zázemí měst (Binek a kol., 2009). Záleží na poloze dané obce a jejím dopravním spojení s okolními městy. Nejlepší socioekonomické podmínky proto mají obce v zázemí měst s počtem obyvatel do 2000, naopak nejhorší podmínky mají nejmenší obce se špatnou dopravní dostupností.

1.2 Regionální rozvoj

Města a obce se soustřeďují do regionů. Pojem **region** není jednoznačně definován. Přesto lze region popsat jako určitou oblast s přesně vymezenými hranicemi, které jsou nižší správní jednotkou, než je úroveň státu. Pro regiony je specifická jejich identita, která je tvořena konkrétními rysy. Mezi ně lze zařadit krajinu (lesy, hory), podnebí (mírné, suché), jazyk, etnický původ, kolektivně sdílenou historii.

Obecně ho lze chápat jako území vymezené přírodními nebo administrativními hranicemi. Regiony se mohou rozdělit podle dvou základních hledisek, a to na fyzicko-geografické a socioekonomické. Z fyzicko-geografického hlediska jsou významné faktory fyzicko-geografické, jako například poloha, rozloha, výšková členitost území, klimatické podmínky fauna, flora, vodstvo a jiné. Toto hledisko je starší a zásluhou rozvíjejících se technologií bylo překonáno fyzicko-geografické omezení, díky čemuž se mohly začít uplatňovat význačnější faktory. Z hlediska socioekonomického se posuzuje obyvatelstvo, jeho struktura, hustota osídlení, hospodářská struktura, doprava, dojíždka za prací, služby apod.

Hudec region definuje takto (2009:20): „*Ze systémového hlediska je region složitým prostorovým otevřeným dynamickým systémem s velkým počtem prvků různé kvality a hustými vazbami. Je bohatě strukturovaný a má širokou škálu různorodých vlastností.*“

Na základě odborné literatury lze region vymežit podle dvou výchozích koncepcí, a to na objektivní a subjektivní region.

Starším pojetím, které převažovalo do počátku 20. století, je objektivní pojetí. Je založeno na geografickém vymezení a vychází z názoru, že prostředí geografické, včetně všech svých jednotlivých složek, determinuje ekonomické i lidské prostředí regionu. Region je zde chápán jako reálně trvající jednotka, která má jednoznačně určené hranice.

Na základě subjektivního přístupu je region uvažován jako myšlenkový model, jenž slouží ke zkoumání prostorového hlediska socioekonomických úkazů. Region bude tedy posuzován jako vymezená oblast, kdy konkrétní vydefinování závisí na určitých kritériích vycházejících z účelu, jakým bude daný region používán lidskou společností.

Všechny regiony pojaté socioekonomicky i fyzicko-geograficky lze dále vymežit na základě tří základních složek.

První složkou je **jádro**. Jedná se o nejstarší sídlo, nebo jeho část, ze které pak docházelo k následnému strukturálnímu vývoji. Zjednodušeně lze o jádru hovořit jako o centru, kolem něhož vše ostatní vzniklo. Jsou zde uskutečňovány významné relace a spojitosti, jež v regionu probíhají. Město je často jádrem regionu, kde jsou pak vztahy mezi městem a jeho okolím velmi intenzivní tak, že mohou rozhodujícím způsobem podnítit zrod sídelní regionální aglomerace.

Zázemím se rozumí oblast bezprostředně přiléhající k centru, respektive k jádru, a mají mezi sebou velmi významné vazby a vztahy. Zázemí lze členit na území zájmové (území bezprostředně sousedící s centrem) a spádové území (území, z něhož obyvatelstvo dojíždí za primární občanskou vybaveností a pracovními možnostmi).

Poslední složkou jsou **hranice** regionu, ty lze rozčlenit na tři podkategorie:

- přírodní hranice – jedná se převážně o jezera, řeky, pohoří, lesy i bažiny Tyto překážky mají fyzickou povahu, rozdělují obyvatelstvo a brání tak vzniku rozlehlejším územním celkům. Tyto bariéry v minulosti často sloužily jako opěrné body při dohodách o vytvoření hranic;
- historické hranice – svůj původ mají v relativně čerstvé minulosti, kdy především území Evropy bylo směsí rozličných království, vévodství či říší. Tato skutečnost je patrná ve vymezení dnešních regionálních i státních hranic;
- správní hranice – stát deleguje svou pravomoc pomocí dekoncentrace na nižší úroveň, hlavně se jedná o územní samosprávné celky, která pak vykonávají státní správu v přenesené působnosti. Takto vymezené hranice nebývají na základě přírodních prvků.

Jsou tvořeny povětšinou správními obvody, které se mohou měnit kvůli politickým nebo populačním událostem.

Regiony jsou z geografického hlediska členěny podle velikosti na mikroregiony, subnárodní regiony, regiony na úrovni státu a geografický region. Nejmenší mikroregiony mají rozlohu o velikosti obcí či okresů, subnárodní o velikosti krajů, velikost největšího – geografického regionu odpovídá například i světadílům. (Romancov, 2002)

Všeobecně lze **rozvojem** nazvat proces změn vedoucích ke zlepšení situace v dané oblasti, ať už z hlediska kvantity nebo kvality. Je však třeba podotknout, že obě hlediska by měla být vzájemně provázána, aby nedocházelo k neúčelně vynaloženým prostředkům, kdy je například vybudována nová komunikace, ale již nedochází ke zlepšení dopravní obslužnosti.

Podle Binka a kol. (2009) se rozvoj v určitém místě stává čistě subjektivní hodnotou, která vychází z kvalitativního zaměření občanů, místních autorit apod. Jeho směr je přitom vázán na lokální zdroje. Významný vliv na vnitřní postupy mají rovněž i oficiální nebo převládající socioekonomické soubory zásad, kdy jsou znaky rozvoje a rozvojové orientace nejednou kopírovány a přebírány jak ve venkovském prostoru, tak i všeobecně ve společnosti.

Na rozvoj mají vliv endogenní a exogenní faktory. Endogenní faktory přímo souvisí s činností obyvatel daného prostoru. Mezi endogenní neboli vnitřní faktory patří aktivita obyvatel či migrace. Místní podnikatelé i obyvatelé mají velký vliv na utváření venkovského prostředí, ať už pozitivně, nebo negativně. Exogenní faktory ovlivňují rozvoj obce z vnějšího prostředí, například poloha obce, legislativa, životní prostředí. Je třeba, aby oba faktory vzájemně působily tak, aby bylo dosaženo funkčního rozvoje. Obě skupiny faktorů na sebe navzájem působí a mají vliv na účinnost rozvojových nástrojů.

V roce 2000 byl schválen zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, kterým se upravují podmínky pro poskytování podpory regionálnímu rozvoji a s tím související působnost ústředních správních úřadů, krajů a obcí. Zákon zároveň vymezuje pojem region, kterým se rozumí územní celek, vymezený územními obvody krajů a obcí. Cílem podpory je zajištění dynamického a vyváženého územního rozvoje s důrazem na kvalitu života a životního prostředí. Rovněž má přispívat ke snížení rozdílů mezi jednotlivými regiony s využitím místního potenciálu. Oblasti pro podporu jsou vymezeny ve strategiích regionálního rozvoje platné vždy pro programové období Evropské unie. Strategické plány jsou složeny ze tří částí. Analytická část se věnuje hodnocení plnění cílů, vymezuje regiony na regiony rozvojové, stabilizované a periferní. Dále určuje, kterým regionům je potřeba pomoci, jedná se zde

o problémové regiony, kde je výskyt dlouhodobé nezaměstnanosti a sociálně vyloučených lokalit. Návrhová část vytyčuje dlouhodobé plány a stanovuje cíle a priority, které jsou dále podrobněji určeny. Třetí částí je implementační část, která udává způsob realizace na jednotlivých úrovních a provádí monitoring plnění cílů a opatření. Na přípravě strategických plánů se podílí nejenom představitelé regionů zastoupených všemi kraji České republiky, ale také obcí prostřednictvím Svazu měst a obcí, státní správy, ale také sociální a hospodářští partneři.

Podle Blažka a Uhlíře (2020) za celou dobu existence regionálního rozvoje bylo vytvořeno velké množství teorií regionálního rozvoje, přičemž komplex těchto teorií je koncepčně hybridní, proto jsou často jejich samotné počáteční principy protikladné. Teorie regionálního rozvoje je možné rozdělit mnoha způsoby, a to v závislosti na akceptaci různých kritérií. Obvykle jsou však členěny na dvě velké skupiny. První skupinou jsou konvergenční teorie, kde se autoři shodují, že základní snahou regionálního rozvoje je zhlazování negativních rozdílů mezi regiony. Druhou skupinou jsou divergenční teorie, kde zastánci hovoří spíše o tom, že dochází k zvětšování rozdílů mezi regiony.

1.3 Regionální politika

Regionálními problémy se zabývá regionální politika, která reaguje na nerovnoměrný rozvoj. Tyto problémy způsobuje celá řada faktorů, ať už ekonomických či neekonomických. Z ekonomického hlediska se jedná zvláště o nízkou mobilitu pracovní síly a geografické faktory. Nerovnoměrný regionální rozvoj rovněž ovlivňuje vnější ekonomika a demografická situace, což je nižší vzdělanost. „*Koncentrace regionálních problémů do určitých území může vést ke vzniku regionů např. s vysokou nezaměstnaností či jinými sociálními problémy, s nízkou hospodářskou výkonností, se špatnou kvalitou životního prostředí. Diference, nerovnosti jsou obecně významným podnětem společenského vývoje, přičemž je jejich existence žádoucí a nezbytná.*“ (Wokoun, 2008: 22) Regionální politikou se snaží vlády snížit nerovnost mezi oblastmi na regionální úrovni. Tato politika svých cílů dosahuje pomocí dalších politik, zejména ekonomické a sociální politiky, a snaží se docílit ekonomického růstu, zlepšení životního prostředí sociální a politické stability.

Regionální politika je relativně novým vědním oborem, který se začal formovat ve 30. letech 20. století ve Velké Británii. V důsledku velké hospodářské krize se začaly razantně prohlubovat socioekonomické rozdíly mezi jednotlivými regiony, kdy došlo k úpadku regionů s tradičním průmyslovým odvětvím. Na jejich podporu přijal stát Zákon o speciálních územích,

ve kterém byla vymezena problematika a stanovena pravidla pro přerozdělení prostředků. Regionální politika tak vznikla jako odpověď na velké rozdíly ať už v oblasti sociální či ekonomické, mezi jednotlivými regiony. V dalších evropských zemích se tato politika začala rozvíjet až po 2. světové válce. Ve Francii byly značné rozdíly mezi Pařížskou oblastí a ostatním územím. V Itálii byly značné rozdíly mezi severní a jižní částí země. Obě vlády se proto zaměřily na vyváženost regionů. V rámci Evropské unie byla problematika vymezena Evropskou chartou regionálního plánování z roku 1983, která byla postupně zdokonalována. Vymezila cíle v jednotlivých oblastech. V socioekonomické oblasti se snažila o vyváženost tak, aby nedocházelo k přetížení regionů, a naopak podporuje rozvoj zaostalých regionů. Dalším cílem bylo zlepšení životních podmínek formou vylepšení bydlení, pracovních možností a kultury. Zároveň se snažila o lepší zacházení s přírodním bohatstvím a ochranou životního prostředí formou cíleného využití půdy, ovzduší, fauny a flóry či vody.

Wokoun (2008) definuje regionální politiku jako soubor cílů, opatření a nástrojů vedoucích ke snižování příliš velkých rozdílů v socioekonomické úrovni jednotlivých regionů. Zároveň uvádí, že by se regionální politika neměla realizovat jenom v zájmu méně rozvinutých regionů, ale rovněž regionů přesycených, kde se hospodářský rozvoj dostává stále více do rozporu s přírodou.

Příčiny rozdílů mezi jednotlivými regiony jsou různé. Lze však určit tři hlavní typy. Prvním typem jsou regiony nedostatečně vybavené přírodními zdroji. Jsou to převážně odlehle části s nepříznivými přírodními podmínkami. Pomoc lze spatřovat v podpoře cestovního ruchu. Druhým typem jsou regiony s nedostatečným využitím vlastních zdrojů z důvodu nedostatku kapitálu. Východiskem je technologický rozvoj a zvýšení efektivity. Třetím typem jsou regiony se stagnujícími či upadajícími základními odvětvími. Tyto regiony patřily dříve mezi ty nejvyspělejší, ale změna struktury poptávky způsobila až úpadek tradičních odvětví, jako jsou například hutnictví, strojírenství nebo těžba uhlí.

Ze dvou základních pojetí regionální politiky převažuje v Evropě tzv. současná regionální politika. Oproti tzv. tradiční regionální politice se tato vyznačuje měnicími se problémovými regiony. Za problémy jsou označovány strukturální změny, které lze odstranit pomocí vnitřních zdrojů, regionálních inovací a orientací na informace, technologie a služby a malé až střední firmy.

Regionální politika používá několik nástrojů. Z makroekonomického hlediska se jedná o fiskální politiku, kdy dochází k přerozdělování prostřednictvím státního rozpočtu. Dále se

jedná o monetární politiku, ačkoli ji lze aplikovat pouze omezeně, pomocí úvěrů v některých regionech. Zároveň může stát užít protekcionismu a tím ovlivnit dovoz a upřednostnit vlastní výrobky či služby. K této ochraně může stát využít stanovení měnového kurzu nebo dovozních cel a kvót. Dále pak z pohledu mikroekonomického se jedná o nástroje realokace pracovních sil, který se však již příliš nevyužívá, a realokace kapitálu, pomocí kterého jsou utvářena nová pracovní místa, například podporou stávajících firem nebo založení nových firem.

Podle Wokouna (2008) se nástroje mohou dělit na finanční a nefinanční. K nefinančním patří zejména úprava administrativy a legislativy, projekty a programy, poskytování bezplatného poradenství, propagace jednotlivých oblastí. Mezi finanční nástroje pak patří investiční a neinvestiční akce, jako jsou dotace, granty, zvýhodnění úroků, půjčky a úvěry.

Regionální politika vznikla za účelem podpory regionálního rozvoje, kdy je třeba si stanovit cíle, kterých chce stát v daných oblastech dosáhnout a vymezit regiony. Regionální politika se uskutečňuje ve čtyřech propojených rovinách: nadnárodní, národní, regionální a lokální úroveň. Zároveň lze nalézt motivy existence této politiky ve čtyřech oblastech: ekonomické, sociální, politické a ekologické. Ekonomické důvody jsou nejčastějším motivem a kladou důraz na využití pracovní síly a rozmístění firem. U sociálních motivů se jedná o snahu zajistit každému práci a přerozdělení příjmů.

1.4 Venkov a jeho specifika

Základním problémem rozvoje venkova je skutečnost, že neexistuje jeden univerzální venkov jako území jednoznačně naplňující věcnou podstatu venkova. Co je venkov, je vnímáno do jisté míry intuitivně na základě řady znaků různorodé povahy a různé intenzity. Je potom možné označit různé typy venkovů podle přítomnosti těch či oněch znaků. S růzností znaků je spojena i různost rozvojové situace těchto venkovů.

Jak uvádí Jandourek (2012), je venkov území bez městského osídlení, které se vyznačuje menší hustotou obyvatelstva žijícího obzvlášť na vesnicích, kde se žije většinou zemědělskou produkcí, která je spojena s vyšší závislostí na přírodě, vyšší sociální kontrolou, tradičním stylem života, menší sociální různorodostí a nižší profesní nabídkou.

V případě, že venkov bude vnímán jako území tvořené venkovskými obcemi a blízkou krajinou, uvádí Binek a kol. (2007) následující typické znaky:

- urbanistické znaky se vyznačují četností rodinných domů, přičemž dominantou je návěs coby společenské a kulturní centrum;

- architektonické znaky – jedná se o přízemní nemovitosti, u kterých jsou odděleny dvory a zahrady, které plní odlišné funkce. Zároveň se jedná o domy v osobním vlastnictví, nikoli v nájemním vztahu;
- sociální znaky – v obcích jsou užší sociální vazby mezi lidmi, kteří se podílejí na společenském dění a zachovávají různé tradice;
- ekonomické znaky – hlavním oborem je zemědělství a výroba potravin. Řada obyvatel si pěstuje vlastní plodiny. Řada pracujících cestuje za prací mimo bydliště;
- administrativní znaky – postavení sídla na úrovni obec či město;
- velikostní znaky zahrnují počet obyvatel, počet obyvatel na 1 km², podíl zástavby na celkovém území obce.

Dále je nutné v souvislosti s otázkou znaků venkovských obcí třeba zmínit urbanizaci, což je „Osvojování městských způsobů chování a organizace života, městské kultury a městských forem sociálních kontaktů obyvateli, kteří ve městech nebydlí (Binek a kol., 2009).

Právě na základě společných znaků lze provést typologizaci venkova. Klufová (2015) se zabývá výkladem pojmu venkova. Lidé podvědomě chápou, co znamená slovo „venkovský“. Nicméně toto vnímání venkova však není dostatečné pro odborníky, jako jsou geografové, ekonomové, demografové. Politická rozhodnutí je třeba realizovat na základě dostatečných podkladů na kvantifikovatelné bázi. V této oblasti ovšem čísla nevyjadřují podstatu toho, co termín „venkovský“ vlastně znamená. Venkov má mnoho atributů, které nelze nijakou metodou kvantifikovat.

Podle Perlína (2010) je na venkov nahlíženo jako na jeden celek se shodnými dispozicemi růstu a shodnými problémy. Diferenciací je obvykle myšlen rozdíl mezi venkovským a městským územím. Toto obnáší odlišnost v sociálním postavení, ekonomickém prostředí či ve zvyklostech a dějinách měst na jedné straně a venkova na straně druhé.

Perlín (2010) člení venkovský prostor v České republice na:

- „rozvojový venkov“ – velká skupina obcí s pověřeným obecním úřadem, v zázemí největších měst, hlavních dopravních tepnách se silným populačním a hospodářským růstem, je zde vysoká míra vzdělanosti, nízká míra nezaměstnanosti;
- „nerozvojový sousedský venkov“ – převážná část českého vnitrozemí až k Českomoravské vrchovině, hospodářsky slabé venkovské mikroregiony, menší

četnost občanské vybavenosti, zároveň vysoká aktivita venkovských komunit, lepší sociální faktory, ale horší ekonomické;

- „moravské periferie“ – pouze území historických zemí Moravy a Slezska, několik na sebe nenavazujících území, je zde velký úbytek obyvatel, vyšší míra nezaměstnanosti a nižší vzdělanost;
- „vybavený moravský venkov“ - další moravsko-slezský typ, s vysokou mírou občanské vybavenosti, četná veřejná doprava a s ní spojená každodenní migrace za prací;
- „problémový rekreační venkov“ – velká část pohraničí osídlované po 2. světové válce s menším počtem trvale obydlených nemovitostí, turisticky vyhledávaná místa, téměř žádní rodáci a osoby starší 65 let, vysoká nezaměstnanost;
- „intenzivní rekreační oblasti“ – hlavní oblastí je zde turistický ruch a aktivity s ním spojené, malý podíl trvale obydlených domů, zároveň však větší množství nově postavených nemovitostí za účelem rekreace, nižší nezaměstnanost a menší vyjížděky za prací z důvodu zaměstnání v místě bydliště související s cestovním ruchem a turismem, je zde vysoký rozvojový potenciál;
- „strukturálně postižený průmyslový venkov“ – oblast severních Čech, kde se těžilo převážně hnědé uhlí, ale i uran, dobrá občanská vybavenost i dopravní obslužnost, horší životní prostředí vlivem průmyslových závodů;
- „neprofilovaný venkov“ – menší obce s malou vybaveností, malý rozvojový potenciál, může se jednat o přechodný stav, časem se mohou transformovat do sousedních typů venkovských obcí.

Při typologii venkovského prostoru, jak uvádí Perlín v Deníku veřejné správy (2010), se hlavním faktorem stala velikost obce a také faktor růstu počtu obyvatel a počtu domů. Výsledkem typologie je členění venkova na 3 typy, které se potom dělí na další typy. Suburbánní neboli metropolitní venkov je charakteristický tím, že znaky venkova postupně mizí vlivem města. Druhým typem je český nerozvojový venkov, který zahrnuje především oblasti českého Polabí, část středních a jižních Čech až k Vysočině. Třetím, posledním typem, je moravský venkov.

1.4.1 Rozvoj venkova

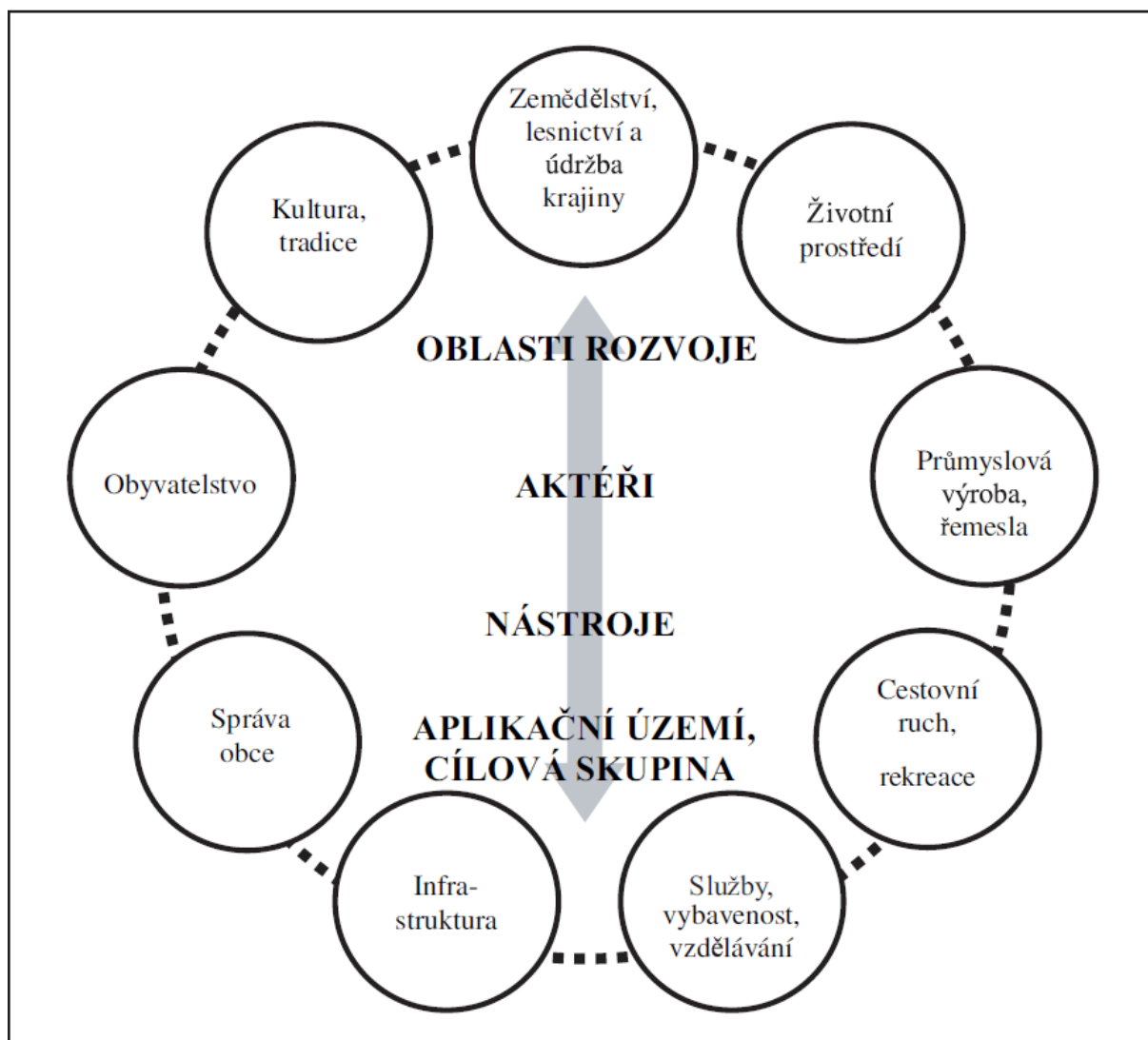
„Podmínkou pro úspěšný rozvoj venkova je vytvoření provázanosti mezi ekonomickým (zemědělským a nezemědělským), sociálním (pocit sounáležitosti a potřeby obyvatel venkova a přírodním prostředím (krajina a ekologie).“ (Pělucha, Viktorová a Bednaříková, 2009: 56)

Binek a kol. (2011) charakterizuje hlavní problémy přístupu k rozvoji venkova takto:

- chybí přesná definice venkova, venkovského prostoru, proto je nesnadné vyjádřit prostředky na podporu rozvoje venkova a hodnotit následky veřejné politiky;
- rurální neboli venkovská, politika se vytvářela v návaznosti na zemědělskou politiku, tato skutečnost měla vliv na její postavení;
- rozvoj venkova slouží jako postup procesu uznání platnosti jednotlivých podpor do zemědělství;
- nejsou brány v potaz dopady jednotlivých politik státu na stav v oblastech s vysokým výskytem socioekonomických problémů;
- krajské samosprávy dostatečně zpětně nehodnotí dopady předchozích rozhodnutí a rozvojových plánů na venkovská území, kde se vyskytují významnější problémy (přislíbená pomoc je mnohdy protikladem k poskytování služeb nebo dopravních spojů, kdy často dochází k jejich omezení).

Z výše uvedených důvodů je třeba venkov rozvíjet v rámci regionální politiky a přeformulovat klasické představy o venkovu, který je z dob minulých spojován zvláště se zemědělstvím.

Rozvoj venkova je souborem jednotlivých rozvojových složek, jež jsou zachyceny na Obrázku 1. Dílčí složky se navzájem ovlivňují, mají obdobné rozvojové nástroje a společné aktéry. Rozvine-li se jedna složka, pak zpravidla proběhne i rozvoj dalších.

Obrázek 1: Rozvojové oblasti venkova

Zdroj: Binek a kol., (2011: 14)

Podle Binka a kol. (2009) lze rozvoj v oblasti venkova uskutečňovat jako postup zlepšování postavení venkovských obcí a okolní krajiny, ve které se dané obce nacházejí. Jedná se o proces směřující především k:

- vytvoření vyvážené struktury kulturní krajiny;
- rozmachu celkové pestrosti včetně specifických venkovských obcí;
- vytvoření stálé ekonomické struktury poskytující pracovní příležitosti;
- zabezpečení kvalitních předpokladů pro život obyvatel;
- rozvinutí občanského společenství;
- zajištění dostačující dopravní dostupnosti.

Podle zákona č. 114/1992 Sb., o ochraně přírody a krajiny je v nejprostším pojetí možno rozvoj venkova ztotožnit s rozvojem venkovských obcí. Lokální samospráva se snaží o funkčnost

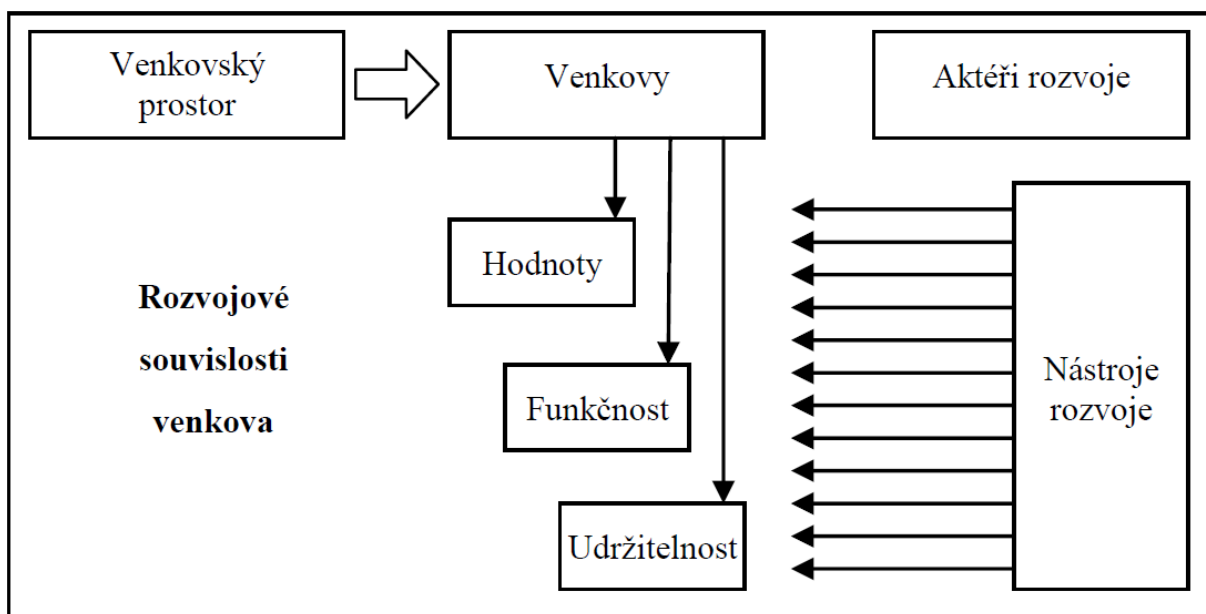
a prosperitu konkrétního sídla, ale také se stará o okolní krajinu. Podstatnou vlastností a hodnotou se jeví krajinný ráz, kterým lze chápat nejen přírodní a kulturní, ale i historickou charakteristiku jistého místa nebo oblasti. Důležitost pak lze spatřovat v ochraně před působením, které by snižovalo jeho estetickou i přírodní hodnotu.

I přes uvedené cíle rozvoj venkova zůstává souborem dílčích, avšak vzájemně provázaných, skutečných činů relativně abstraktní sférou. Obecné prostředky rozvoje venkova příliš nepracují s venkovskými dispozicemi, neboť jejich primárním cílem je redukce odlišností v rozvoji. Ne příliš zjevnou linií venkovského rozvoje zůstává zachování specifických, jeho originálních hodnot včetně jeho neopomenutelných funkcí. Rozvoj se v určitém prostoru nebo jisté venkovské obci jeví zcela subjektivní veličinou, jež závisí na občanských hodnotách místních autoritách. Směr rozvoje udávají zejména místní zdroje.

Z pohledu rozvojových předpokladů a směru rozvoje je významné rozlišit endogenní a exogenní činitele rozvoje. Faktory endogenní se bezprostředně pojí s činnostmi současných uživatelů venkova (činnost obyvatel, jejich přemísťování, sociální sítě atd.), tj. s účastníky rozvoje.

Faktory exogenní tvoří okruh faktorů a prostředků, které přímo působí na rozvoj venkova, avšak jednotliví účastníci je nemohou přímo ovlivňovat, jedná se zejména o umístění obce, okolní přírodu, působení okolních regionů, legislativu, finanční systém, centrálně nastavené nástroje rozvoje, aktivity podporované dotacemi. Tyto faktory jsou nutnou podmínkou, přesto však nedostačují a bez součinnosti faktorů endogenních nelze fungujícího rozvoje dosáhnout.

Pro zachování hodnot, zabezpečení funkčnosti a udržitelnosti mají zásadní vliv lokální aktéři rozvoje. Z pohledu využití rozvojových sklonů a zapojení aktérů, mají významný vliv schopnosti reprezentantů místní samosprávy. Výše uvedené faktory potom přímo ovlivňují účinnost, ale i výběr přiměřených rozvojových nástrojů. Působí synergicky, a to jak v negativním smyslu, tak i v pozitivním, a zároveň oslabují nebo posilují účinky jednotlivých nástrojů, jak je patrné z Obrázku 2.

Obrázek 2: Vyjádření rozvojových souvislostí venkova

Zdroj: Binek a kol., (2009: 25)

1.4.2 Aktéři rozvoje venkova

Venkov se jeví velmi různorodým prostředím. Po roce 1990 nastaly změny jak ve společenské, tak ekonomické oblasti. Došlo k rozrůznění částí venkova, kdy na jedné straně obce v zázemí měst, ale i obce s dobrou dopravní dostupností těžily z nastalých změn, na straně druhé došlo u ostatních obcí naopak k hromadění problémů. Na rozvoj území mají vliv různé subjekty, které však vývoj ovlivňují nerovnoměrně. Binek a kol. (2009) charakterizuje aktéry rozvoje venkova obecně jako všechna formalizovaná zařízení nebo jedince, kteří se svým způsobem účastní činností na venkově nebo jsou jeho součástí. Různorodost a množství institucí, které mají vliv, rozvíjejí a řeší konkrétní součásti nebo problémy venkovského prostoru, je zrcadlením barvitosti a mnohovrstevnatosti tohoto prostoru.

Spoluprací rozhodujících činitelů lze dosáhnout zvýšení zaměstnanosti, podpory rozvoje osídlení, případně pozitivní migrace. Z tohoto důvodu je třeba určit vhodné aktéry rozvoje venkova. Zároveň je třeba stanovit jejich vzájemné vazby, práva, ale i povinnosti. Důležité je, aby se mezi aktéry objevili jak významní aktéři, kteří mají dostatek finančních prostředků i lidských zdrojů, tak i aktéři s menšími možnostmi, například neziskové organizace, obce, drobní podnikatelé. Aktéry lze dělit podle územní působnosti na lokální, regionální a národní, jak je patrné z Tabulky 1. Dále je dělíme na institucionalizované činitele jako jsou orgány veřejné správy nebo samospráva v zájmové oblasti. Dále se jedná o částečně

institucionalizované aktéry, kde jde zvláště o neziskové organizace, a neformální aktéry zahrnující občany a zájmové skupiny. Vždy je důležitá vzájemná kooperace všech aktérů.

Tabulka 1: Matice aktérů – prostorová úroveň versus typ sektoru

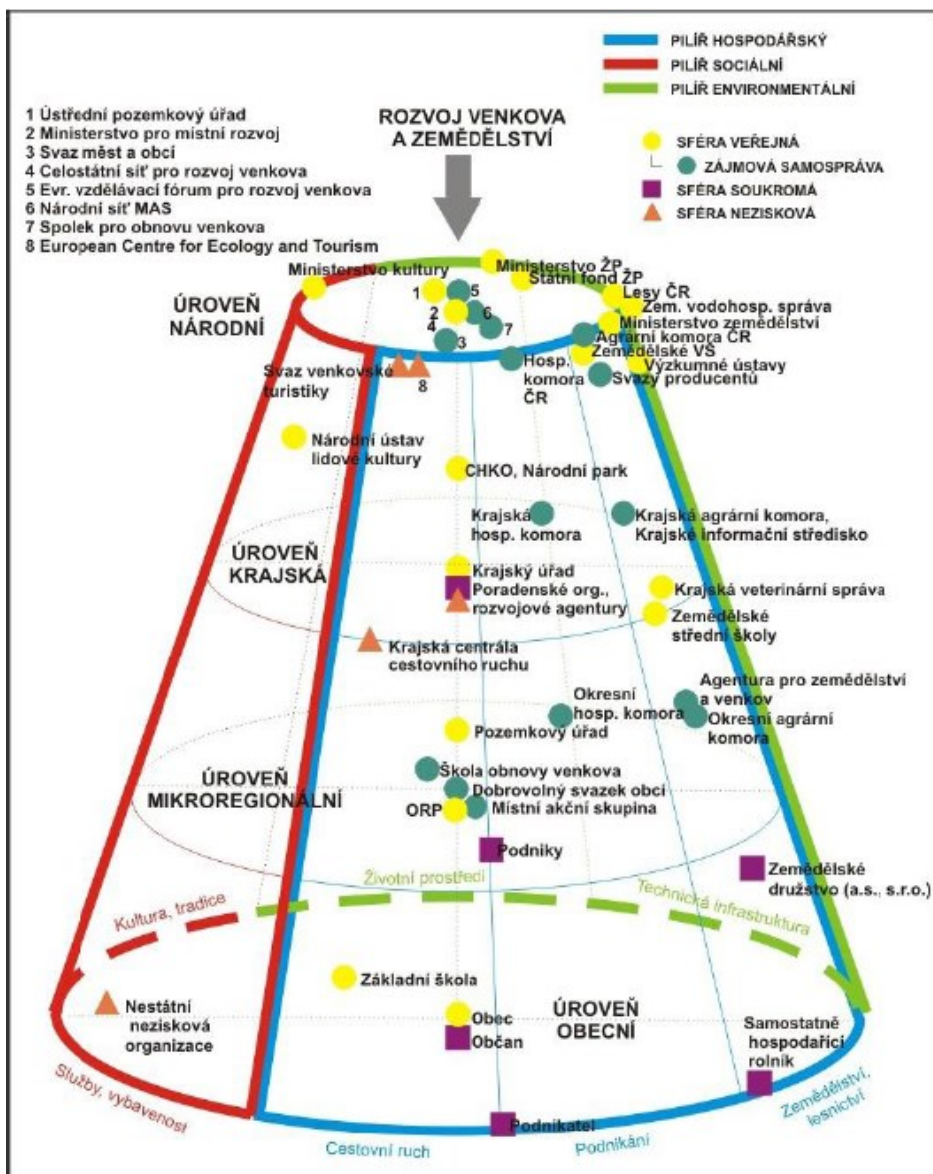
ÚROVEŇ	SEKTORY		
	veřejný	podnikatelský	neziskový
národní	ministerstva	celostátní zájmová uskupení	svazy, spolky, sítě
krajská	kraj, vysoké školy a krajská informační střediska	podnikatelská sdružení	nezisková sdružení
lokální	obce – DSO a MAS, obcí zřizované organizace	podnikatelé, zemědělci	zájmová sdružení, spolky

Zdroj: Binek a kol., (2009: 41)

Neméně důležitými aktéry na lokální úrovni jsou samotní občané. Je potom na nich, zda se chtějí podílet na spoluutváření rozvoje své obce, či nikoliv. V užším okruhu lidí, kteří se řadí mezi klíčové realizátory, jsou především volení zástupci obce. Ti se potom svými postoji, názory a myšlenkami snaží ovlivnit širší okruh spoluobčanů tak, aby i jednotliví občané měli zájem participovat na rozvoji obce. Nejvýznamnější složkou pro možný rozvoj jsou lidské zdroje, na které navazují zdroje další. Občané dané obce se tak zapojují do aktivit obce prostřednictvím spolků, klubů a jiných organizací, ať už na bázi společenské, kulturní či sportovní. Důležitá je ochota těchto lidí cokoli vytvářet. Díky aktivitě tak zůstávají zachovány tradice, které se předávají z generace na generaci, například pořádání masopustu, krojovaných průvodů mládeže (staročeské máje) či řehtání o Zeleném čtvrtku Velikonoc. Podle Svobodové a kol. (2011) jsou s příchodem nově nastěhovaných občanů vazby na obec a okolní krajinu narušeny. Dochází k individuálnímu pojetí. Tito lidé často nemají zájem se do venkovských aktivit zapojovat, ať už z toho důvodu, že nechtějí, nebo je to pro ně obtížné, neboť většinu času tráví mimo obec, ve které žijí.

Vliv na zapojení občanů do různých spolků má dojížděka za prací či do škol i příliv přistěhovalců z měst, kteří se do venkovského způsobu života zapojit nechtějí, a naopak vnášejí do obce městský způsob života. Na jiných úrovních rozvoje nemají občané vliv žádný, neboť se jedná například o rozvoj dopravy nebo v oblasti životního prostředí.

„Pro zachycení postavení jednotlivých aktérů a možnosti sledování vazeb mezi nimi slouží tzv. synergický model aktérů rozvoje venkova, znázorněný na Obrázku 3. Předem je nutné poznamenat, že v modelu jsou zachyceni pouze klíčoví aktéři rozvoje venkova, kteří mohou svou činností rozvoj venkova významně ovlivňovat (ať už svým rozhodováním, či konkrétní aktivitou).“ (Binek a kol., 2011: 88)

Obrázek 3: Synergický model aktérů rozvoje venkova

Zdroj: Binek a kol., (2011: 88)

2 NÁSTROJE A INDIKÁTORY ROZVOJE VENKOVA

K naplňování cílů regionální politiky a rozvoje daného regionu jsou použity nástroje, které se obecně dělí do několika skupin. Dále je možné je členit podle toho, na jakou oblast se zaměřují. Tyto nástroje lze chápat jako prostředky k pomoci rozvoje určité činnosti, napomáhající dosažení vytyčeného cíle.

Nástroje rozvoje venkova jsou různorodé, zrovna tak jako jeho aktéři. Z ekonomického hlediska se dělí na makroekonomické, mikroekonomické a ostatní nástroje. Ostatní nástroje nemají primárně ekonomickou náplň. V řadě zemí fungují regionální rozvojové agentury, které vytvářejí regionální plány a poskytují služby nejen pro orgány veřejné správy, ale také pro jednotlivé podnikatele. Podle Stejskala a Kovárníka (2009) je důležitý konečný soulad mezi původními cíli, použitím nástrojů a konečným výsledkem aplikace zvoleného nástroje. Ekonomické nástroje je nutné jednoznačně používat po předchozí analýze stavu a problémů daného území. Zároveň by použitý nástroj měl být v souladu se strategickým a územním plánem spravovaného území. Jejich použití by však nemělo být omezeno pouze na zaostalé regiony, ale také na rozvinuté bez větších problémů. Cílem je dosažení optimalizace mezi veřejnými a soukromými zájmy. Podle Wokouna a kol. (2011) je užití **makroekonomických nástrojů** značně omezeno cíli národohospodářské politiky, jako je udržení inflace, provedení průmyslových a zemědělských politik, vyrovnanost platební bilance či udržení míry nezaměstnanosti. Mezi makroekonomické nástroje patří fiskální politika, monetární politika a protekcionismus.

Fiskální (rozpočtová) politika slouží k zasahování státu do hospodářství prostřednictvím státního rozpočtu. Dochází k přerozdělování v daňovém systému, kdy bohaté regiony přispívají na daních a odvodech více, než regiony s menšími příjmy firem a obyvatel. Do chudších regionů stát vydává více prostředků na sociální politiku (např. podpora v nezaměstnanosti). Stát dále může slabší regiony podpořit rovněž odběrem různého zboží a služeb.

Monetární politika má vliv na množství peněz v ekonomice. Její použití je striktně omezené z důvodu negativního vlivu na inflaci. Tato politika usnadňuje přístup k úvěrům v určitých regionech. Určuje množství poskytnutých úvěrů, lhůty splatnosti i výši úrokové míry. Vliv monetární politiky na regionální politiku je nejednoznačný.

Protekcionismus slouží k ovlivňování dovozních limit a cel státem. Důvodem tohoto krátkodobého opatření je orientace poptávky na domácí produkci tak, aby došlo k obnově

konkurenceschopnosti produktů podporované oblasti a celkovému zlepšení podnikatelského subjektu. Stejskal a Kovárník (2009) uvádí, že po vstupu ČR do Evropské unie (EU) klesl význam cel, neboť byl zaveden jednotný celní prostor. Z tohoto důvodu v ČR klesá význam protekcionismu.

Mikroekonomické nástroje ovlivňují rozhodování ekonomických činitelů o jejich prostorovém umístění, jak uvádí Wokoun a kol. (2011). Podle jejich zaměření je lze rozdělit na nástroje, které mají vliv na pohyb pracovních sil, a nástroje ovlivňující prostorový pohyb kapitálu. Pod mikroekonomickými nástroji si lze představit účelově vynaložené finanční prostředky z regionálních rozpočtů tak, aby došlo k ovlivnění obou stran tržní ekonomiky dané oblasti, tedy jak nabídky, tak i poptávky.

V případě realokace pracovních sil jsou nástroje zaměřeny na pokrytí (nebo jen částečné) nákladů na stěhování, transport majetku i osob, výkup nemovitého majetku či pomoc při nákupu nového bydlení. V úvahu je nutné vzít to, že reakce na poptávku pracovní síly není pružná. Obyvatelé se o stěhování rozhodují na základě více faktorů, než je pouze zisk zaměstnání. Volba přestěhování se na určité místo je dále ovlivněna např. dopravní obslužností či nabídkou jednotlivých služeb. Finanční podpora v tomto případě nemusí být efektivní. Tyto nástroje byly využívány spíše v počátcích regionální politiky, zatímco v současnosti se upřednostňuje aplikace nástrojů v podobě rekvalifikací, případně nástroje, pomocí kterých se do problémových oblastí dostává další kapitál.

Na druhou stranu se mezi mikroekonomické nástroje řadí realokace kapitálu, tedy přísun finančních prostředků do již fungujících firem k rozšíření jejich výroby nebo k ulehčení změny výrobního procesu. Do této skupiny rovněž náleží podpora investic ze zahraničí formou daňového zvýhodnění. Na regionální úrovni se pak jedná o podporu v podobě nabídky průmyslových zón včetně inženýrských sítí, nabídky nemovitostí k možnému využití podnikatelského záměru.

2.1 Členění nástrojů rozvoje venkova

Nástroje zahrnují nástroje nefinanční a finanční. Mezi nefinanční nástroje podle Wokouna a kol. (2006) patří nástroje administrativní, které zahrnují hlavně legislativu, institucionální nástroje v podobě institucí, řízení rozvoje nebo strategického plánování, a věcné a jiné nefinanční nástroje jako je propagace či poradenství. Nástroje finanční jsou členěny na

neinvestiční a investiční pobídky, kapitálové podílňictví, daňová zvýhodnění a rozpočtová zvýhodnění. Pro cílené směřování v oblasti rozvoje venkova byla pak navržena vhodnější klasifikace.

2.1.1 Administrativní nástroje

Administrativní nástroje představuje především legislativa nejen České republiky, ale také legislativa EU, která je implementována do českého právního řádu. Jedním z hlavních zákonů je zákon č. 2/1969 Sb., o zřízení ministerstev a jiných ústředních orgánů státní správy ČR (tzv. kompetenční zákon), ve znění pozdějších předpisů. Ten upravuje pravomoci jednotlivých orgánů státní správy. Z institucionálního hlediska je zásadním pro rozvoj venkova. Dalším důležitým zákonem je zákon č. 128/2000 Sb., o obcích, v platném znění, který upravuje postavení obcí, jejich orgány, území, působnost a spolupráci obcí včetně vytváření dobrovolných svazků obcí (DSO). Pro potřeby rozvoje venkova je významný zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění zákona č. 251/2021 Sb., kterým se mění zákon č. 248/2000 Sb., o podpoře regionálního rozvoje, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Tento zákon se zaměřuje na poskytování podpory v oblasti regionálního rozvoje včetně strategického plánování, působnost správních subjektů a koordinuje podporu v jednotlivých oblastech (Binek a kol., 2009).

Mezi další administrativní nástroje náležejí normy a závazné procedury, zejména normy v oblasti životního prostředí a zemědělského podnikání, a usnesení vlády, která upřesňují použití nástrojů rozvoje zvláště pak finančního rázu. Z této oblasti je důležitý zákon č. 252/1997 Sb., o zemědělství, zákon č. 229/1991 Sb., o úpravě vlastnických vztahů k půdě a jinému zemědělskému majetku, zákon č. 256/2000 Sb., o Státním zemědělském intervenčním fondu a zákon č. 17/1992 Sb., o životním prostředí.

2.1.2 Koncepční nástroje

Koncepční nástroje zahrnují koncepční dokumenty, územně plánovací dokumenty a pozemkové úpravy. Koncepční dokumenty obsahují volbu cíle, úkoly a výběr činností k dosažení daného cíle. Základem je spolupráce jednotlivých aktérů v konkrétní oblasti. K úspěšné realizaci vytyčeného cíle je pak důležitá vhodně zvolená kombinace finančních nástrojů, tedy dotací či grantů. Strategické dokumenty jsou buďto rozvojové, tj. nastavují budoucí orientaci vývoje ve všech socioekonomických oblastech, nebo dílčí se zaměřením na jednotlivé oblasti, jako jsou zemědělství, životní prostředí nebo doprava. Strategické dokumenty se dle Binka a kol. (2009) dělí na strategii, program a plán. Strategie je dokumentem

s dlouhodobým působením a udává základní obrys rozvoje ve všech oblastech, pro které se koncepce vytváří. Program je střednědobým dokumentem, který ze strategie vychází. Zároveň upřesňuje opatření, která budou realizována za účelem dosažení strategických cílů. Na rozdíl od předchozích dvou dokumentů je plán dokumentem krátkodobým.

Územně plánovací dokumenty vznikají při tvorbě územního plánování. Jejich cílem je vytvoření předpokladů udržitelného rozvoje území. „*Územní plánování ve veřejném zájmu chrání a rozvíjí přírodní, kulturní a civilizační hodnoty území, včetně urbanistického, architektonického a archeologického dědictví.*“ (Binek a kol., 2009:70). Jeho úkolem je posouzení stavu oblasti, stanovení koncepce jeho rozvoje a posouzení potřeby případných změn. Dbá na ochranu krajiny v kontextu s efektivním využitím zastavěného území obce a snaží se o soulad mezi veřejnými a soukromými zájmy. Každá obec má svůj územní plán, který je vydán formou opatření obecné povahy, a je závazný pro územní rozhodování. Jakýkoliv záměr obce či jiného subjektu nesmí být v rozporu s územním plánem.

Pozemkové úpravy jsou důležité pro vyřešení problémů s vlastnictvím jednotlivých pozemků. Zároveň mohou být užitečné při rozhodování o využití půdy. Na základě pozemkových úprav dochází k dělení nebo slučování pozemků, zároveň na jejich základě dochází k zabezpečení přístupnosti a využitelnosti pozemků. Dochází k narovnání vlastnických práv včetně vymezení věcných břemen. Pozemkové úpravy se mohou týkat celého území dané obce, jedná se potom o komplexní pozemkové úpravy, nebo jenom části, tedy jednoduché pozemkové úpravy. Tyto úpravy mají význam jak pro vlastníky pozemků, tak pro obce i katastr nemovitostí, jak uvádí Binek a kol. (2009). Katastrální úřad po dokončení pozemkových úprav zavádí digitalizaci map, která odráží skutečný stav věci, čímž lze přesně vypočítat výměry parcel.

2.1.3 Institucionální nástroje

Institucionální nástroje vznikly s cílem podpořit uplatnění ostatních nástrojů. Jedná se o instituce, které řeší rozvoj dané oblasti, spolupráci a management. Tyto nástroje vytvářejí prostředí vhodné pro uskutečnění rozvojových aktivit tím, že formují společný postup a usměrňují činnosti z různých oblastí. Charakteristickým prvkem v oblasti kooperace jsou místní akční skupiny (MAS), ve kterých se sdružují subjekty s různým zaměřením, a vzniká tak partnerství veřejného sektoru, občanů, neziskových organizací a podnikatelské sféry. MAS vznikají za účelem rozvoje venkova a zemědělství a získávají finanční prostředky z národních programů, ale i z programů EU. V MAS musí tvořit nadpoloviční většinu soukromý a neziskový sektor a při rozhodování nesmí mít žádná ze zájmových skupin převahu. Dotace

lze získat metodou Leader, která je založena na zásadě „bottom-up“, tedy zdola-nahoru. Všechny návrhy a projekty by měly být z podnětů místních vesnických organizací a občanů, tedy zdola, nikoliv shora politickou mocí, jak je uvedeno na webových stránkách Národní sítě Místních akčních skupin ČR, z.s.

Pro správnou činnost institucí je důležité, aby správně fungovaly, což zabezpečuje regionální management. Management zajišťuje vedení a řízení oblasti pomocí různých nástrojů, jako jsou plánovací či tržně-ekonomické nástroje.

2.1.4 Věcné nástroje

Věcné nástroje zpravidla formují předpoklady pro fungování rozvojových oblastí, přičemž pracují jak s realitou nehmotnou, tak i hmotnou realitou.

Věcné nástroje lze dělit na podskupiny, kdy nejvýznamnější z nich jsou infrastrukturální nástroje. Tyto nástroje mají za cíl zlepšit možnosti v oblasti infrastruktury. Infrastrukturu lze rozdělit na technickou a dopravní infrastrukturu.

Na prvním místě je nutné zmínit infrastrukturu dopravní, která je neopomenutelným předpokladem rozvoje. Tato struktura je podporována na všech úrovních, od národní přes krajskou až po lokální úroveň. Stát rozvoj regionů podporuje výstavbou silniční sítě, konkrétně se jedná o budování dálnic, silnic 1. třídy, včetně rychlostních komunikací. Zkvalitnění a lepší dostupnost různých úseků území kraje, tedy stavba a údržba silnic 2. i 3. třídy, zajišťuje kraj. Obce spravují místní komunikace, pomocí kterých jsou jednotlivé nemovitosti i různé objekty podnikatelů napojeny na silniční síť. V periferiích venkovské obce řeší problém chabé dostupnosti a kvality komunikací, který se jeví jako problémový pro podnikatelské aktivity.

Druhým, neméně důležitým typem infrastruktury, je technická infrastruktura. Tato infrastruktura působí větší měrou na místní úrovni a tvoří předpoklady lokalizace obyvatelstva především pak podnikatelů, kdy zároveň působí na kvalitu života. Neopomenutelnou oblastí se jeví životní prostředí a jeho kvalita, zejména pak čištění odpadních vod.

Věcná podpora má obvykle spoustu podob. Všeobecně sem lze zařadit poskytnutí jistých služeb nebo hmotných statků za zvýhodněné podmínky. Konkrétně mezi tyto nástroje spadají například následující aktivity: pronájem/prodej objektu či pozemku, pomoc při úředním jednání, schvalování určitých aktivit, zprostředkovávání kontaktů apod. (Binek a kol., 2009)

2.1.5 Sociálně-psychologické nástroje

Nejprve je nutné zmínit, že pro rozvoj dané oblasti jsou naprosto zásadní znalosti, postoje, dovednosti osob, a to nejen těch, které reprezentují jednotlivé aktéry, ale i široké veřejnosti. Nástroje sociálně-psychologické tedy cílí na aktivizaci a kultivaci možností lidských zdrojů. Do této oblasti lze zahrnout velké množství oblastí, mezi nejvýznamnější patří vzdělání, motivace a komunikace.

Ottova všeobecná encyklopedie (2010:612) uvádí, že „*pedagogickým výsledkem vzdělávání je socializace a utváření procesů osobnosti. Kdy vzdělávání je pak soustavou vědomostí, znalostí a dovedností vědeckého, intelektuálního i praktického rázu*“. V praxi je možno proces vzdělávání rozlišit na vzdělávání jako činnost učitele a vzdělávání se jako určité konání aktéra tohoto procesu. Vzdělávání má nepochybný význam pro sociální i ekonomický rozvoj. Lze spatřovat, že z pohledu rozvoje venkova, se lidé s vyšším vzděláním nechovají pasivně a přispívají k rozvoji obce. V oblasti vzdělávání je nutné ještě zmínit tzv. školy obnovy venkova, které organizují školící kurzy pro jedince, kteří se danou problematikou zabývají, mohou také provozovat různé vzdělávací portály.

Komunikaci lze v souvislosti rozvojových nástrojů chápat jako směnu a přenos informací při současném užití všelijakých komunikačních médií. Pro efektivní rozvoj je zásadní zabezpečení informací ve vhodném čase a na vhodném místě. V současnosti je informační přenos usnadňován různými elektronickými médii, které odstraňují překážky v přenosu informací.

Posledním prvkem je motivace, která si klade za cíl zvýšit zájem o jistou činnost. Motivace se rozlišuje na vnitřní a vnější, kdy motivace vnitřní přímo souvisí s určitou činností, a motivace vnější obsahuje zprostředkované motivy. Motivovány jsou určitým způsobem všechny rozvojové aktivity, neboť jednotliví aktéři chtějí uchovat jisté hodnoty, funkčnost obce, život v kvalitním prostředí atd. Nejúčinnějším hybatelem jsou motivace vnitřní, proto jsou cíleně formovány prostředky, které mají aktivovat jednotlivé aktéry. Mezi nejtypičtější prostředky lze zařadit soutěže jak na státní, tak i na krajské úrovni. Praktickým příkladem je to, když Ministerstvo pro místní rozvoj ČR (MMR) každoročně vyhlašuje soutěž Vesnice roku. Na úrovni krajů jsou vyhlašovány další soutěže, které často vycházejí z těch národních, udělují se zde různě barevné stuhy, např. Zelená stuha (péče o ŽP a zeleň), Bílá stuha (činnost mládeže), Modrá stuha (vzorný společenský život) a i diplomy např. Zelený (rozvoj tradic) apod. (Binek a kol., 2009)

2.1.6 Finanční nástroje

Z nástrojů finančních nejvíce souvisí s rozvojem venkova granty a zejména pak dotace, které jsou nejčastěji používaným finančním nástrojem. Spadají sem rovněž investiční i neinvestiční pobídky, záruky a zvýhodněné úvěry, ty pak ve venkovském prostředí působí nepřímo a ovlivňují rozmístění podnikatelských aktivit.

Prostředky poskytnuté z veřejného rozpočtu, které jsou nenávratné a za které není protiplnění, jsou nazývány jako dotace. Nenávratnost lze spatřovat v tom, že splní-li příjemce předem dané podmínky, nevzniká mu žádný závazek vůči konkrétnímu rozpočtu. Dotace jsou obvykle poskytovány za účelem podpory pozitivní činnosti.

Jak bylo výše uvedeno mezi časté finanční nástroje patří kromě dotací i granty, které jsou též prostředky nenávratnými. Běžně jsou ztotožňovány s dotacemi, v praxi se pak pojem grant využívá v soukromoprávní oblasti, zatímco pojem dotace je pak užíván v oblasti veřejné správy. Tuto pomoc neposkytuje jen veřejná správa, ale také soukromé subjekty, firmy, nadace, které také přispívají k podpoře všelijakých aktivit.

Zemědělství i venkov jsou podporovány různými programy ze zdrojů nejen z ČR, ale i EU.

Evropské dotace

Nejvýznamnějším evropským dotačním programem na pomoc rozvoji venkova i zemědělství je Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova (EAFRD). Jak uvádí Pěluha a kol. (2006), skoro 90 % veškerého pevninského území EU tvoří venkovské oblasti, které jsou mimořádně důležité pro budoucí vývoj EU.

„EAFRD je finanční nástroj na podporu rozvoje venkova, který spadá do společné zemědělské politiky EU a je součástí ESI fondů. Prostředky z EAFRD slouží ke zvýšení konkurenceschopnosti zemědělství a lesnictví, zlepšení životního prostředí a krajiny, kvality života ve venkovských oblastech a diverzifikace hospodářství venkova. V ČR jsou z něj hrazeny projekty předložené do tzv. Programu rozvoje venkova ČR, jehož řídicím orgánem je Ministerstvo zemědělství ČR, zprostředkujícím subjektem je Státní zemědělský intervenční fond. Fond EAFRD vznikl v roce 2007 a nahradil tak Evropský zemědělský podpůrný a záruční fond.“ (DotaceEU.cz, 2022)

Ještě existují evropské investiční a strukturální fondy (ESI), které slouží k provádění evropské politiky hospodářské a sociální soudržnosti, která si klade za cíl snižovat meziúrovňové rozdíly

u regionů i mezi členskými státy EU. V rámci ESI lze obdržet podporu na velké množství různých rozvojových projektů.

Národní dotace

Z národního rozpočtu je možné získat podporu hned z několika fondů, příkladem lze uvést Podpurný a garanční rolnický a lesnický fond (PGRLF), národní podpory, podporu venkova prostřednictvím Ministerstva pro místní rozvoj ČR.

Podpurný a garanční rolnický a lesnický fond byl založen roku 1993, usnesením vlády ČR. Tento fond je jeden z nejúčinnějších prostředků pomoci na národní úrovni a je významnou složkou podpory v oblasti zemědělství. Cílí na investice v resortu zemědělství, zejména se jedná o podporu lidských zdrojů, nákupy půdy aj.

Národní podpory jsou plně financovány státem, přičemž před jejich užitím je nutné povolení od EU. V oblasti této kategorie podpor dochází ke každoročním obměnám a dochází tak k podpoře různých oblastí venkova a zemědělství.

Pomoc venkovu na úrovni národní ve formě dotačních programů není moc pestrá, jedná se především o organizaci různých soutěží, ale i konkrétní pomoc subjektům. Dominantní postavení tu má Ministerstvo pro místní rozvoj ČR, které garantuje program nazývaný se Program obnovy venkova, pomocí kterého dochází k rozdělování dotací pro obnovu venkovských obcí (obce menší než 3000 obyvatel) i podporu rozvoje obecně. Množství přerozdělovaných prostředků je spíše menší, proto je přínos programu značně redukován.

Krajské dotace

Kraje v roce 2004 převzaly část pravomocí z dotačního programu Podpora obnovy venkova (POV). Kraje tím obdržely jistou volnost a mohou tak distribuovat dotace dle aktuální potřeby v rámci svého správního území. Každý jednotlivý kraj má tedy možnost volby vlastních podmínek čerpání dotací. (Binek a kol., 2009) Kraje na základě Programu o poskytování dotací stanovují podmínky počtu podaných žádostí na jednu obec včetně maximální čerpané částky, případně vyměřují procentuální podíl spoluúčasti a určují uznatelné náklady.

Cílem tohoto programu je podpora obcí se sídlem v daném kraji, ať už v oblasti samotného rozvoje obcí, ale i výstavby občanské vybavenosti, dopravní infrastruktury nebo péče o krajinu. Kraj rovněž stanovují jednotlivé dotační tituly, např. „Obnova, údržba a pořízení obecního majetku v užívání obce“, ze kterého mohou obce získat finanční prostředky na opravy obecních nemovitostí, revitalizaci veřejných prostranství, rekonstrukci veřejného osvětlení, místního

rozhlasu nebo opravu místních komunikací. Mezi další tituly patří podpora mikroregionů a MAS (Pardubický kraj, 2021).

2.2 Indikátory rozvoje venkova

Aby bylo možno vyhodnotit a porovnat stav a rozvoj v jednotlivých regionech, byly vytvořeny indikátory, jejichž účelem je, aby dostatečně vypovídaly o rozvoji regionů. Pro stanovení těchto indikátorů je třeba vycházet z kvalifikovaných statistických rozborů ukazatelů, na základě kterých lze jednotlivé komponenty regionálního rozvoje určit. Je nezbytné sem zahrnout ukazatele charakterizující vývoj regionů obecně, tedy takové, jejichž rozvoj je potřebný u všech regionů, a také specifické ukazatele pro vývoj konkrétního regionu. Zároveň nelze srovnávat absolutní ukazatele, ale vždy přepočtené údaje. (Svatošová, Boháčková, Hrabánková, 2005)

Indikátory by měly dále vypovídat o schopnosti dostatečně využít prostředky do regionu poskytnuté nebo v regionu vytvořené. Podle Svatošové, Boháčkové, Hrabánkové (2005) by měly ukazatele splňovat následující kritéria: měly by být srozumitelné, jednoduché, dále mít snadno zjistitelné údaje pro jeho vymezení a měly by obsáhnout problém jako celek.

Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020 (MMR, 2013) sleduje pokrok a snižování rozdílů mezi regiony ve dvou skupinách zahrnujících sociální a ekonomickou oblast. Strategie regionálního rozvoje (SRR) však obsahuje i obecnější regionální ukazatele, se kterými není možné kvůli nedostupnosti dat pracovat na úrovni obcí, respektive venkovských oblastí.

Ekonomické ukazatele:

- hrubý domácí produkt na 1 obyvatele
- hrubá přidaná hodnota
- míra ekonomické aktivity obyvatel
- průměrná produktivita práce
- daňová vytiženost obcí na 1 obyvatele
- zadluženost obcí na 1 obyvatele

Sociální ukazatele:

- obecná míra nezaměstnanosti
- míra dlouhodobé nezaměstnanosti
- míra registrované nezaměstnanosti
- výdaje na dávky pomoci v hmotné nouzi

- počet vyplacených dávek
- saldo migrace

Specificky na hodnocení rozvoje obcí, které je využitelné právě i pro venkovské oblasti se zaměřili Hřebík a Třebický (2006), kteří navrhli sadu indikátorů pro obce I. a II. typu následovně:

Tabulka 2: Sada indikátorů rozvoje obcí

Název indikátoru	Popis indikátoru
Intenzita podnikatelské aktivity	Počet aktivních podnikatelských subjektů na 1 000 obyvatel
Míra investic obce	Podíl investičních výdajů obce na celkových výdajích
Dluhová služba	suma všech závazků z návratných zdrojů k určitému datu a souhrn plateb představujících splátky dluhu (jistiny) a úroků za určité období
Přijaté dotace	Celková výše získaných finančních prostředků z dotací na 1 obyvatele
Míra registrované nezaměstnanosti	Počet počtu nezaměstnaných registrovaných úřady práce na disponibilní pracovní sílu
Dávky státní sociální podpory (SSP)	Počet vyplacených dávek ze státní sociální podpory v daném kalendářním roce na 1 000 obyvatel
Index stáří	Podíl počtu obyvatel ve věku 65 a více ku počtu obyvatel ve věku 0–14 let
Migrační salda	Rozdíl mezi počtem přistěhovalých a vystěhovalých osob za stejné období
Čištění odpadních vod	Podíl obyvatel bydlících v domech napojených na veřejnou kanalizaci s koncovou ČOV z celkového počtu obyv.
Veřejné výdaje na životní prostředí (ŽP)	Podíl finančních prostředků na ochranu ŽP z výdajové stránky rozpočtu obce
Třídění komunálního odpadu	Podíl vyříděných složek komunálního odpadu na celkové produkci komunálního odpadu
Ekologická stabilita	Koeficient ekologické stability katastrálního území obce
Účast ve volbách	Podíl zapsaných voličů, kteří v komunálních, parlamentních a krajských volbách odevzdali svůj hlas
Podpora nestátních neziskových organizací (NNO)	Celkové množství finančních prostředků, které obec věnovala ze svého rozpočtu NNO se sídlem v obci
Veřejná dopravní obslužnost	Počet spojů na 1 000 obyvatel

Zdroj: Hřebík a Třebický, (2006: 13)

U většiny výše uvedených ukazatelů viz Tabulka 2 je frekvence sledování roční, pouze u indikátoru účast ve volbách se hodnotí 1x za 4 roky a u ekologické stability 1x za 5 let.

Zároveň lze tyto indikátory rozdělit do dvou skupin: na normativní a deskriptivní. U normativních neboli výkonnostních indikátorů je možné stanovit cílovou hodnotu, tudíž se

dají sledovat *ex ante* (předem). Jedná se například o dluhovou službu, míru registrované nezaměstnanosti nebo třídění komunálního odpadu. U deskriptivních ukazatelů není možné cíl stanovit, ani vzdálenost od cíle, proto se zjišťují *ex post* (po). Mezi tyto indikátory patří intenzita podnikatelské aktivity, dávky SSP, účast v komunálních volbách nebo index stáří. (Hřebík a Třebický, 2006)

3 ANALÝZA ZAJIŠTĚNÍ PODPORY VENKOVSKÝCH OBLASTÍ ČR

Práce je zaměřena na vyhodnocení rozsahu zajištění a vývoje podpory venkovských oblastí. Politika rozvoje venkova se obecně zaměřuje zejména na konkurenceschopnost zemědělství, udržitelné řízení přírodních zdrojů, opatření v oblasti klimatu a vyvážení územního rozvoje venkovských oblastí. Nutno podotknout, že dobrá dostupnost informací o poskytované podpoře byla u dotačních programů vypsaných Evropskou unií. Naopak údaje z dotačních programů vypisovaných pouze v rámci České republiky, tedy bez podpory EU, nejsou tak dobře dostupné. Z této dostupnosti se odvíjí i možnosti analýzy, která se tedy primárně zaměřuje na podporu poskytovanou formou kofinancování z rozpočtu EU. V návaznosti na zaměření politiky se v rámci široké škály vymezených programů podpoře rozvoje venkova nejvíce věnují tyto programy: Program rozvoje venkova, Integrovaný regionální operační program a Operační program Životní prostředí. Tyto programy představovaly 40 % všech vyplacených finančních prostředků v rámci všech operačních programů. Ostatní programy zpravidla nemají na rozvoj venkova příliš úzkou návaznost, jsou proto zmíněny pouze okrajově.

V rámci každého programového období jsou vypisovány jiné výzvy v rozličných operačních programech, z tohoto důvodu nelze data jednoduše porovnávat napříč programovými obdobími. Proto bylo zvoleno jedno období, a to 2014-2020, v rámci kterého je možné data porovnávat. Nicméně i v rámci jednoho programového období jsou data zpracovávána odlišným způsobem, a i zde je porovnání obtížnější. Zatímco data z devíti operačních programů jsou komplexně zpracována na jednom místě, data z Programu rozvoje venkova jsou roztržena a bylo obtížnější s nimi pracovat. Veškerá data byla získána z volně dostupných zdrojů, ne vždy však byla data kompletní tak, aby bylo možné provést hlubší analýzu. Zároveň bylo provedeno porovnání dat na národní úrovni, se zaměřením na malé obce. Nutno podotknout, že v rámci analýzy nebylo možné vysledovat všechny proměnné ani nebylo možné sledovat delší časová údobí. Z tohoto pohledu jsou výsledky analýzy do značné míry limitovány.

Dostupné údaje byly zpracovány analyticky. Pozornost byla zaměřena v první řadě na počty úspěšných žadatelů z řad obcí, ve druhé řadě potom na získané finanční prostředky, ať už pomocí ESI, nebo národních zdrojů. Každý z vybraných programů byl rozdělen do prioritních os, na základě kterých byl rozbor proveden. Zvlášť byla hodnocena procentuální podpora z evropských fondů.

3.1 Evropské programy v období let 2014-2020

V programovém období 2014-2020 byly z Evropských strukturálních a investičních fondů pro ČR vyčleněny finanční prostředky v celkové výši takřka 24 mld. EUR. Tyto prostředky byly rozloženy do deseti tematických programů, blíže popsanych v Tabulce 3.

Tabulka 3: Tematické programy

Název operačního programu	Stručný popis	Řídící orgán	Alokace z ESIF (v mld. EUR)	Název fondu
Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost (PIK)	konkurenceschopnost místních firem	Ministerstvo průmyslu a obchodu	4,09	EFRR
Výzkum, vývoj a vzdělávání (OP VVV)	rozvoj lidských zdrojů	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy	2,77	ESF / EFRR
Zaměstnanost (OP Z)	zlepšení lidského kapitálu obyvatel a veřejné správy v ČR	Ministerstvo práce a sociálních věcí	2,15	ESF / YEI
Doprava (OP D)	výstavba dopravní infrastruktury	Ministerstvo dopravy	4,56	FS / EFRR
Životní prostředí (OP ŽP)	ochrana a zajištění prostředí pro život	Ministerstvo životního prostředí	2,79	FS / EFRR
Integrovaný regionální operační program (IROP)	zajištění vyváženosti rozvoje území, zlepšení veřejných služeb a veřejných správ	Ministerstvo pro místní rozvoj	4,77	EFRR
Praha – pól růstu (OP PPR)	plnění tematických cílů – investice v Praze	Hlavní město Praha	0,2	ESF/EFRR
Technická pomoc (OP TP)	podpůrný charakter, zjednodušení dosažení cíle	Ministerstvo pro místní rozvoj	0,21	FS
Rybářství (OP R)	rozvoj chovu ryb, dodávka na domácí trh, modernizace chovných systémů	Ministerstvo zemědělství	0,03	ENRF
Program rozvoje venkova (PRV)	regenerace, zachování a vylepšení ekosystémů závislých na zemědělství, místní rozvoj na komunitní úrovni	Ministerstvo zemědělství	2,3	EZFRV

Poznámka: EFRR – Evropský fond pro regionální rozvoj; ESF – Evropský sociální fond; YEI – Youth Employment Initiative (Iniciativa na podporu zaměstnanosti mladých lidí); EZFRV – Evropský zemědělský fond pro rozvoj venkova; ENRF – Evropský námořní a rybářský fond; FS – Fond soudržnosti.

Zdroj: vlastní zpracování dat (DOTACE EU, 2022)

OP Podnikání a inovace pro konkurenceschopnost je zaměřen na docílení konkurenceschopnosti a udržitelnosti ekonomiky pomocí inovací a znalostí, včetně schopnosti prosazení lokálních firem na mezinárodních trzích a zároveň má za úkol vytvořit nová pracovní místa. Celkem bylo podporováno pět oblastí dle prioritních os: Rozvoj výzkumu a vývoje pro inovace; Rozvoj podnikání a konkurenceschopnosti malých a středních firem; Účinné nakládání energií, rozvoj energetické infrastruktury a obnovitelných zdrojů energie, podpora zavádění nových technologií v oblasti nakládání energií a druhotných surovin; Rozvoj vysokorychlostních přístupových sítí k internetu a informačních a komunikačních technologií; Technická pomoc. Dotace jsou řízeny prostřednictvím Ministerstva průmyslu a obchodu ČR a Fondu EFRR (Evropský fond pro regionální rozvoj). Alokováno bylo 4,09 mld. EUR, to je cca 110 mld. Kč.

OP Výzkum, vývoj a vzdělávání cílí na rozvoj lidských zdrojů, udržitelný rozvoj ve společnosti a zkvalitnění vzdělávacího systému. Celkem byly podporovány čtyři oblasti v těchto prioritních osách: Posilování kapacit pro kvalitní výzkum; Rozvoj vysokých škol a lidských zdrojů pro výzkum a vývoj; Rovný přístup ke kvalitnímu předškolnímu, primárnímu a sekundárnímu vzdělávání; Technická pomoc. Dotace jsou řízeny prostřednictvím Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR a Fondu ESF / EFRR. Alokováno bylo 2,77 mld. EUR, to je cca 73,2 mld. Kč.

OP Zaměstnanost má za cíl zlepšit lidský kapitál a veřejnou správu. Zároveň se zaměřuje na podporu rovných příležitostí žen a mužů, vztahy mezi zaměstnanci a zaměstnavateli, další vzdělávání, sociální začlenění, zdravotní služby i boj s chudobou. Celkem bylo podporováno pět oblastí dle prioritních os: Podpora zaměstnanosti a adaptability pracovní síly; Sociální začleňování a boj s chudobou; Sociální inovace a mezinárodní spolupráce; Efektivní veřejná správa; Technická pomoc. Dotace jsou řízeny prostřednictvím Ministerstva práce a sociálních věcí ČR a Fondu ESF / YEI. Alokováno bylo 2,15 mld. EUR, to je cca 56,73 mld. Kč.

OP Doprava je jedním z největších operačních programů, který představuje přibližně 17 % všech prostředků pro ČR poskytovaných evropskými strukturálními a investičními fondy v daném programovém období. Je zaměřen na snížení hlukové zátěže a negativních vlivů, zkrácení cestovní doby, celkově zkvalitnění cestování a zlepšení dostupnosti veřejné dopravy. Týká se jak železniční, tak i silniční a městské veřejné dopravy. Podporuje rovněž tzv. čistou mobilitu, tedy dobíjecí stanice pro elektromobily a čerpací stanice pro alternativní paliva. Celkem byly podporovány čtyři oblasti v těchto prioritních osách: Infrastruktura pro železniční

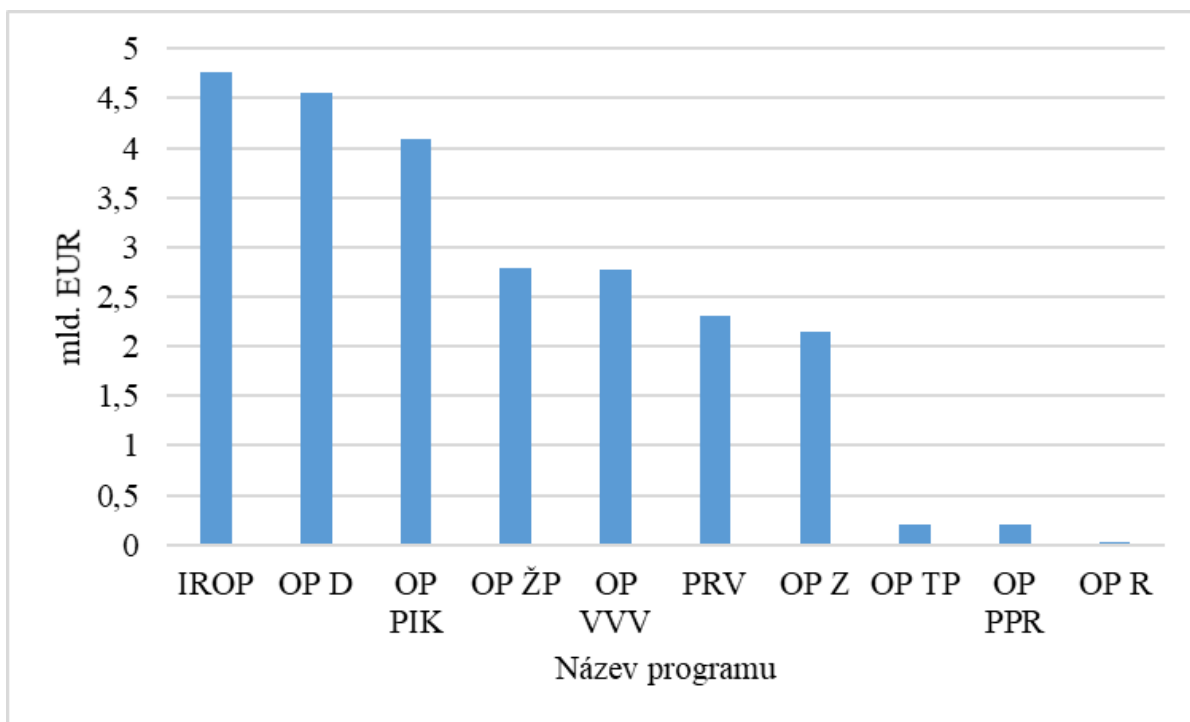
a další udržitelnou dopravu; Silniční infrastruktura na síti TEN-T a veřejná infrastruktura pro čistou mobilitu; Silniční infrastruktura mimo sítě TEN-T; Technická pomoc. Dotace jsou řízeny prostřednictvím Ministerstva dopravy ČR a Fondu FS / EFRR. Alokováno bylo 4,56 mld. EUR, to je cca 120,8 mld. Kč.

OP Praha – pól růstu cílí na zajištění realizace investic v Praze tak, aby byla konkurenceschopná coby rozvojový pól republiky a zároveň ke zkvalitnění života obyvatel hlavního města. Je vytvářeno vhodné prostředí pro podnikání, vzdělávání a vědu a lepší podmínky pro nakládání se zdroji v podobě pozemků, energií a financí. Celkem bylo podporováno pět oblastí dle prioritních os: Posílení výzkumu, technologického vývoje a inovací; Udržitelná mobilita a energetické úspory; Podpora sociálního začleňování a boj proti chudobě; Vzdělávání a vzdělanost a podpora zaměstnanosti; Technická pomoc. Dotace jsou řízeny prostřednictvím Hlavního města Prahy a Fondu ESF / EFRR. Alokováno bylo 0,2 mld. EUR, to je cca 5,35 mld. Kč.

OP Technická pomoc má podpůrný charakter, který má za úkol usnadnit dosažení stanovených cílů Dohodou o partnerství a tematickými operačními programy. Zajišťuje administrativu a zabezpečuje monitoring a elektronizaci dat. Celkem byly podporovány dvě oblasti dle prioritních os: Podpora řízení a koordinace Dohody o partnerství; Jednotný monitorovací systém. Dotace jsou řízeny prostřednictvím Ministerstva pro místní rozvoj ČR a Fondu FS. Alokováno bylo 0,21 mld. EUR, to je cca 5,54 mld. Kč.

OP Rybářství je zaměřen na udržitelnou a konkurenceschopnou akvakulturu pomocí inovací, lepší konkurenceschopnosti, využití znalostí a efektivní použití zdrojů. Cílem je rozvoj chovu ryb, podpora rybníkářství a celoroční zajišťování dodávek sladkovodních ryb na domácí trh. Celkem byly podporovány tři oblasti dle prioritních os: Podpora environmentálně udržitelné, inovativní a konkurenceschopné akvakultury založené na znalostech a účinně využívající zdroje; Podpora provádění společné rybářské politiky; Podpora uvádění na trh a zpracování. Dotace jsou řízeny prostřednictvím Ministerstva zemědělství ČR a Fondu ENRF. Alokováno bylo 0,03 mld. EUR, to je cca 0,84 mld. Kč. (DOTACE EU, 2022)

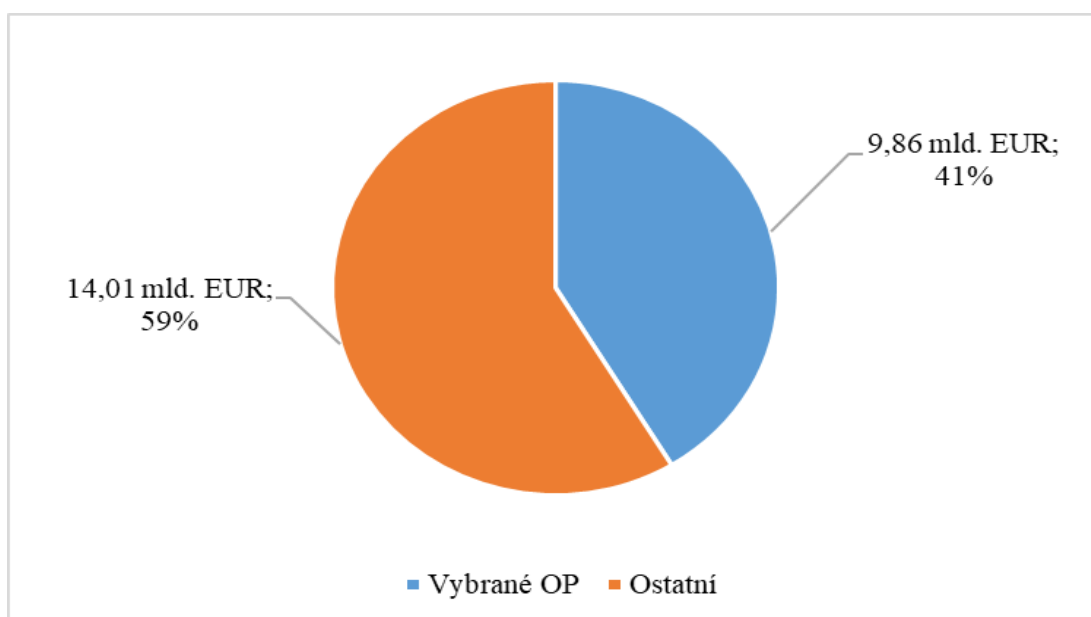
Jak je patrné z Obrázku 4, nejvíce finančních prostředků bylo alokováno v operačním programu IROP (4,77 mld. EUR), naopak nejmenší finanční alokaci měl operační program Rybářství (0,03 mld. EUR).

Obrázek 4: Přerozdělení finančních prostředků podle druhu OP

Zdroj: vlastní zpracování dat (DOTACE EU, 2022)

Z uvedených operačních programů se nejvíce podpoře rozvoje venkova, respektive obcí do 2 000 obyvatel věnují následující programy: Program rozvoje venkova, Integrovaný regionální operační program a OP Životní prostředí. Obrázek 5 pak představuje výši a podíl prostředků těchto vybraných operačních programů, na jejichž základě je provedena následující analýza.

Obrázek 5: Podíl vybraných OP na všech OP

Zdroj: vlastní zpracování dat (DOTACE EU, 2022)

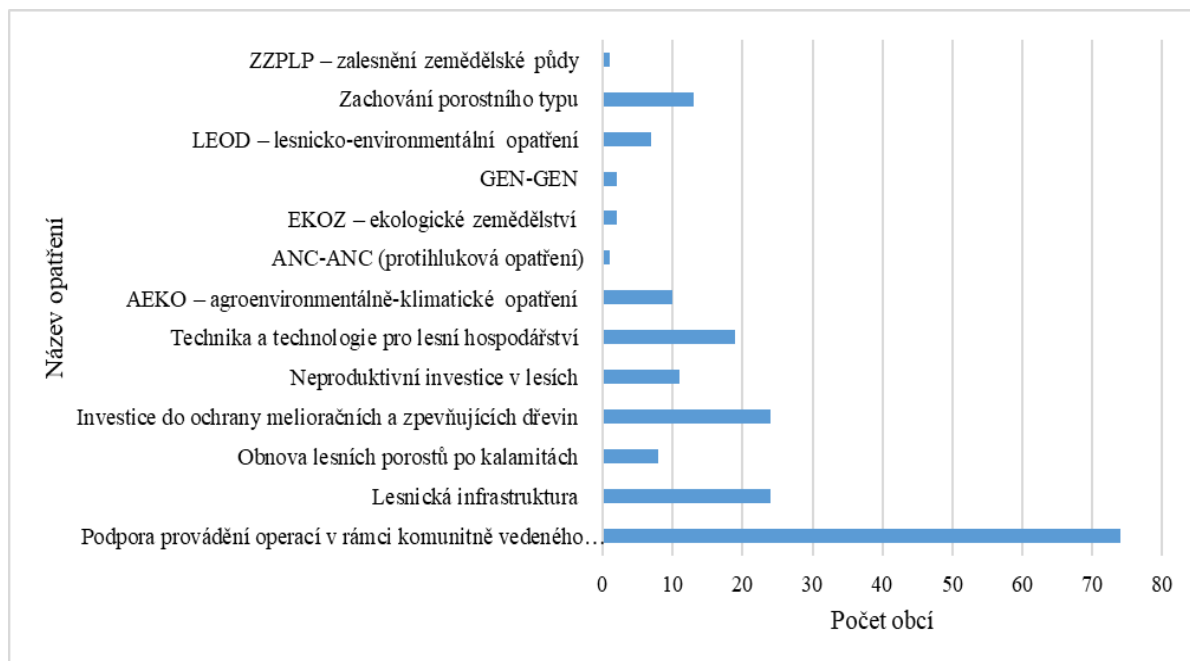
3.2 Program rozvoje venkova

Hlavním cílem programu je regenerace, zachování a vylepšení ekosystémů závislých na zemědělství pomocí agroenvironmentálních opatření. Zároveň se jedná o podporu tvorby nových pracovních míst a zvýšení hospodářského rozvoje. Prostřednictvím metody Leader je podporován místní rozvoj na komunitní úrovni. Nejvíce finančních prostředků tohoto programu z celkového počtu všech žádostí bylo alokováno na ochranu životního prostředí (59 %) a dále konkurenceschopnost (20 %), naopak nejméně bylo poskytnuto do účinného využívání zdrojů. Celkem bylo podpořeno šest oblastí s deseti tematickými cíli dle prioritních os: Podpora předávání poznatků a inovací v zemědělství, lesnictví a ve venkovských oblastech; Zvýšení životaschopnosti zemědělských podniků a konkurenceschopnosti všech druhů zemědělské činnosti ve všech regionech a podpora inovativních zemědělských technologií a udržitelného obhospodařování lesů; Podpora organizace potravinového řetězce, včetně zpracovávání zemědělských produktů a jejich uvádění na trh, dobrých životních podmínek zvířat a řízení rizik v zemědělství; Obnova, zachování a zlepšení ekosystémů souvisejících se zemědělstvím a lesnictvím; Podpora účinného využívání zdrojů a podpora přechodu na nízkouhlíkovou ekonomiku v odvětvích zemědělství, potravinářství a lesnictví, která je odolná vůči klimatu; Podpora sociálního začleňování, snižování chudoby a hospodářského rozvoje ve venkovských oblastech. Dotace jsou řízeny prostřednictvím Ministerstva zemědělství ČR a Fondu EZFRV. Alokováno bylo 2,3 mld. EUR, to je cca 59,9 mld. Kč.

V programovém období 2014-2020 čerpalo v roce 2020 z tohoto operačního programu finanční prostředky 189 obcí venkovského typu. Počet obcí, které obdržely dotace podle jednotlivých opatření, je uveden na Obrázku 6. Výše získaných prostředků dosahovala téměř 150 milionů Kč, což je průměrně necelých 800 tisíc Kč na jednu obec. Nejvíce obcí čerpalo dotace v oblasti podpory provádění operací v rámci komunitně vedeného místního rozvoje (74 obcí, výše dotace celkem 54 430 221 Kč), nejvíce vynaložených finančních prostředků však bylo v oblasti Lesnická infrastruktura (62 409 374 Kč), kde žádalo 24 obcí. Stejný počet obcí získalo dotaci v oblasti Investice do ochrany melioračních a zpevňujících dřevin v částce 3 593 859 Kč. Naopak nejméně obcí obdrželo finanční prostředky z opatření ANC-ANC (protihluková opatření) – jedna a pouze jedna obec získala dotaci v oblasti zalesnění zemědělské půdy.

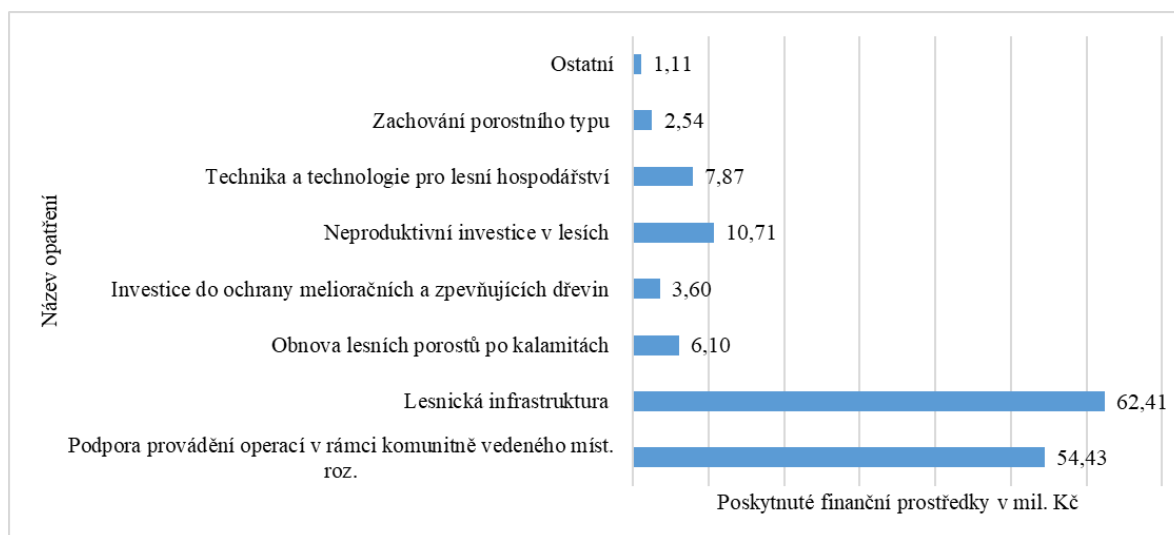
Přehled poskytnutých finančních prostředků dle jednotlivých opatření je znázorněn na Obrázku 7. Celkem v sedmi tematických oblastech získaly obce dotace převyšující v součtu 2,5 mil. Kč, ostatní oblasti, např. LEOD – lesnicko-environmentální opatření, EKOZ – ekologické

zemědělství, AEKO – agroenvironmentálně-klimatické opatření, ZZPLP – zalesnění zemědělské půdy.

Obrázek 6: Počet obcí, které obdržely dotace podle jednotlivých opatření v r. 2020

Zdroj: vlastní zpracování (SZIF, 2022)

Obrázek 7: Poskytnuté finanční prostředky z jednotlivých opatření v r. 2020

Zdroj: vlastní zpracování (SZIF, 2022)

3.3 Integrovaný regionální operační program

Jedná se Integrovaný regionální operační program, přes který se v Česku rozdělují peníze poskytnuté z evropského fondu EFRR (Evropský fond pro regionální rozvoj). Cílem je zajištění vyváženosti rozvoje území, zlepšení veřejných služeb a veřejných správ pro zvýšení konkurenceschopnosti a zajištění udržitelného rozvoje v obcích městech a regionech. Alokováno bylo 128 mld. Kč.

V programovém období 2014-2020 z tohoto OP čerpalo dotace celkem 12 567 žadatelů, z toho byly dotace poskytnuty 5 446 obcím. Co se týče následujících částí analýzy, jedná se vždy pouze o subjekty s právní formou obec, tedy oněch 5446 obcí. Počet všech žadatelů je zde uváděn proto, aby bylo vidět jaký počet žadatelů tvoří právě obce. Mezi ostatní žadatele patří například fyzické podnikající osoby, právnické osoby, nadace či církve. Finanční prostředky byly poskytnuty pro žádosti z těchto prioritních os: Konkurenceschopné, dostupné a bezpečné regiony; Zkvalitnění veřejných služeb a podmínek života pro obyvatele regionů; Dobrá správa území a zefektivnění veřejných institucí; Komunitně vedený místní rozvoj.

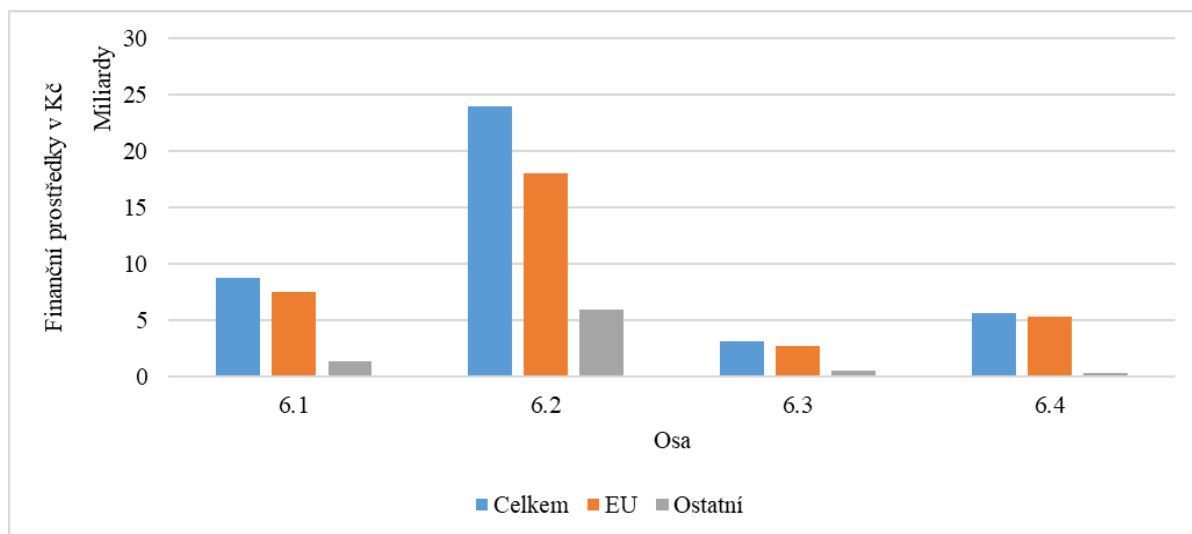
Z prioritní osy 6.1 Konkurenceschopné, dostupné a bezpečné regiony žádalo 672 obcí např. na výstavbu cyklostezek, chodníků, vybavení sboru dobrovolných hasičů v podobě výstavby nové hasičské zbrojnice, pořízení hasičské techniky či její modernizace. V celkovém součtu bylo přiděleno 8 761,32 mil. Kč, přičemž příspěvek z EU činil 7 447,12 mil. Kč, což odpovídá 85 %. Zbývající částky byly pokryty z veřejných zdrojů ČR.

Z prioritní osy 6.2 Zkvalitnění veřejných služeb a podmínek života pro obyvatele regionů žádalo 1 959 obcí na snížení energetické náročnosti budov, výstavbu sociálních bytů, modernizace učeben ZŠ, přístavba MŠ, celkově úpravy základních či mateřských škol. Přiděleno bylo 23 955,40 mil. Kč, z toho 18 017,57 mil. Kč z evropských dotací, což odpovídá 75 % z celkové částky.

Z prioritní osy 6.3 Dobrá správa území a zefektivnění veřejných institucí požádalo 373 obce především na zpracování územní studie, modernizaci informačních systémů či revitalizaci budov. V této oblasti bylo přiděleno celkem 3 158,75 mil. Kč, z toho 2 684,94 mil. Kč bylo z prostředků EU. I v této ose odpovídá dotace z evropských financí 85 %.

Z prioritní osy 6.4 Komunitně vedený místní rozvoj požádalo 2 435 obcí na stavební úpravy budov, chodníků, vybudování či modernizaci učeben základních škol. Na dotacích získaly obce 5 617,69 mil. Kč, z toho 5 336,80 mil. Kč z EU. V této oblasti činila poskytnutá dotace 95 %.

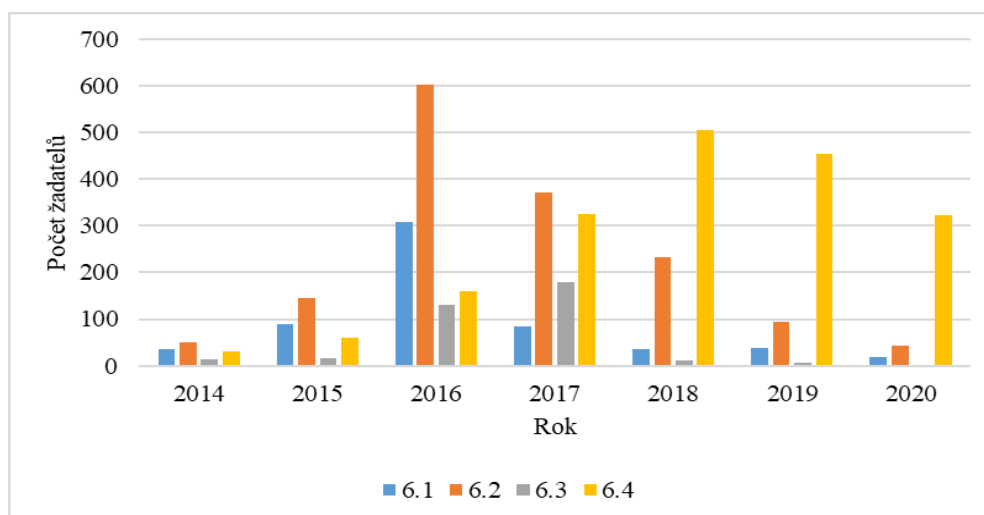
Z Obrázku 8 je patrné, že nejvíce finančních prostředků bylo využito z prioritní osy 6.2 Zkvalitnění veřejných služeb a podmínek života pro obyvatele regionů, zároveň však byl v této ose poskytnut nejmenší podíl kofinancované částky z evropských dotací, zmíněných 75 %.

Obrázek 8: Finanční prostředky z IROP

Zdroj: vlastní zpracování dat (DOTACE EU, 2022)

Vývoj čerpání finančních prostředků v jednotlivých letech programového období 2014-2020 podle výše uvedených prioritních os znázorňuje Obrázek 9. Je patrné, že v prvním roce sledovaného programového období získalo dotaci nejméně obcí, v tomto případě 129. Naopak nejvíce obcí získalo finanční prostředky v roce 2016, téměř 1 200. Je zajímavé sledovat, jak se vyvíjely dotace podle konkrétních os.

Obrázek 9: Počet žadatelů v jednotlivých letech podle prioritních os

Zdroj: vlastní zpracování dat (DOTACE EU, 2022)

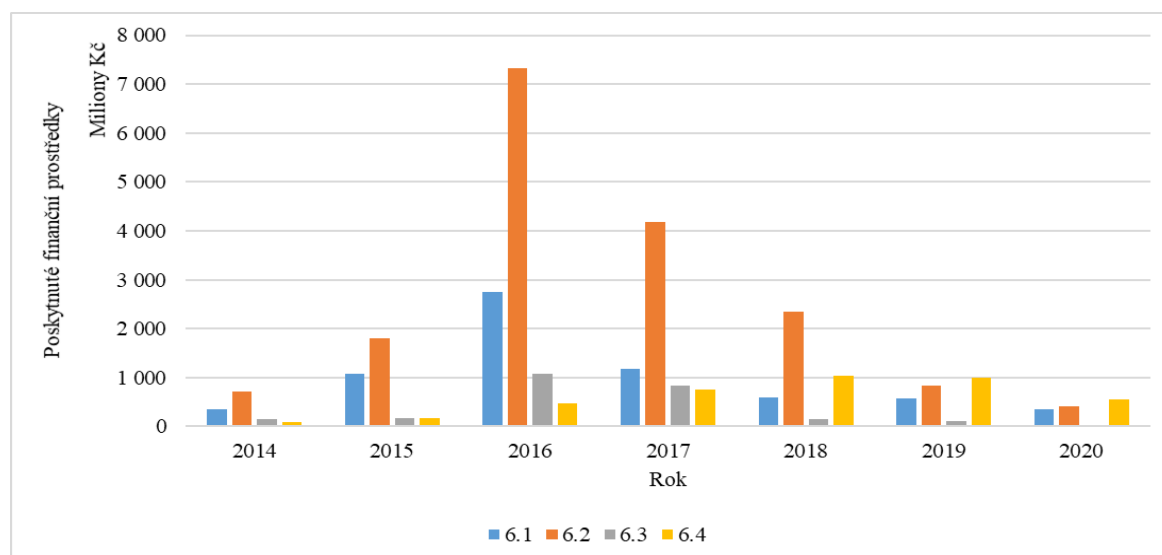
Nejvíce úspěšných žadatelů z řad obcí bylo v roce 2016, kdy dotaci v prioritní ose 6.1 Konkurenceschopné, dostupné a bezpečné regiony získalo 307 obcí. Naopak nejméně obcí získalo dotaci v roce 2020, celkem 19 obcí.

V prioritní ose 6.2 Zkvalitnění veřejných služeb a podmínek života pro obyvatele regionů bylo stejně jako u předchozí osy nejvíce úspěšných žadatelů v roce 2016 (602). Naopak v roce 2020 jich bylo nejméně (42). Od počátku programového období počet obcí, které získaly dotaci, rostl od roku 2014 do roku 2016, poté měl sestupnou tendenci.

Z prioritní osy 6.3 Dobrá správa území a zefektivnění veřejných institucí bylo nejvíce úspěšných žadatelů v roce 2017 (178). Od počátku sledovaného období byl zaznamenán prudký nárůst již v roce 2016, mezi lety 2017 a 2018 pak došlo k prudkému poklesu úspěšných žadatelů, a to téměř o 95 %.

V prioritní ose 6.4 Komunitně vedený místní rozvoj se počet úspěšných žadatelů postupně plynule zvyšoval až do roku 2018 (505 žadatelů), kdy došlo naopak k plynulému, nikoli prudkému poklesu. V roce 2014 bylo úspěšných žadatelů pouhých 30.

V programovém období 2014-2020 byly finanční prostředky uvolňovány postupně, nejvíce v roce 2016, kdy částka dosahovala více než 11,6 mld. Kč. Největší podíl tvořily výdaje v prioritní ose 6.2 Zkvalitnění veřejných služeb a podmínek života pro obyvatele regionů. Na Obrázku 10 jsou uvedeny celkové způsobilé výdaje, částky jsou složeny z dotací z evropských fondů a z národních veřejných zdrojů.

Obrázek 10: Poskytnuté finanční prostředky 2014-2020

Zdroj: vlastní zpracování dat (DOTACE EU, 2022)

V prioritní ose 6.1 Konkurenceschopné, dostupné a bezpečné regiony bylo poskytnuto nejvíce finančních prostředků v roce 2016 (cca 2,7 mld. Kč). Od počátku sledovaného období nárůst prudce stoupl a poté zase klesl během dvou následujících let. Od roku 2018 do roku 2020 byl pokles pomalý. Nárůst poskytnutých finančních prostředků odpovídá počtu úspěšných žadatelů v jednotlivých letech.

V prioritní ose 6.2 Zkvalitnění veřejných služeb a podmínek života pro obyvatele regionů je průběh vyplacených finančních prostředků obdobný jako u prioritní osy 6.1, tedy od 2014 byl zaznamenán prudký nárůst, kdy v roce 2016 činily dotace více než 7,3 mld. Kč. Poté došlo k prudkému poklesu, v tomto případě až do roku 2019, kde se pokles zpomalil.

V prioritní ose 6.3 Dobrá správa území a zefektivnění veřejných institucí bylo nejvíce finančních prostředků vyplaceno v roce 2016 (více než 1 miliarda Kč), ačkoliv nejvíce žadatelů bylo až v roce 2017. Mezi roky 2015 a 2016, došlo k razantnímu nárůstu, který prudce klesal až do roku 2018, kde byl tak jako u předchozí prioritní osy pokles zpomalen.

V prioritní ose 6.4 Komunitně vedený místní rozvoj odpovídá graf poskytnutých finančních prostředků výši úspěšných žadatelů. Nárůst se plynule zvyšoval až do roku 2018, kdy byla vyplacena více než 1 miliarda Kč. V roce 2019 byl již zaznamenán pokles.

3.4 Operační program Životní prostředí

Umožňuje čerpat finanční prostředky z Evropského fondu pro regionální rozvoj a Fondu soudržnosti na projekty v oblasti ochrany ŽP: čistota vody, kvalita ovzduší, zpracování odpadu, ochrana přírody, energetické úspory. Celkem si o finanční prostředky požádalo 6 278 žadatelů, resp. obcí, nicméně je nutné podotknout, že některé obce žádaly na více projektů ve více letech v rámci jediné prioritní osy, proto jsou v tomto součtu zahrnuty vícekrát. Alokováno bylo 74 mld. Kč.

V prioritní ose 5.1 Zlepšování kvality vody a snižování rizika povodní získalo dotaci 1 356 obcí. Žádaly např. na protipovodňová opatření, včetně digitálního protipovodňového plánu, modernizaci a rozšíření sítě varovného předpovědního a výstražného systému, dále potom odkanalizování obcí, výstavbu či rekonstrukci čistírny odpadních vod či dešťový biotop. Výsledná výše poskytnutých dotací činila 15 170,77 mil. Kč, z toho 12 600 mil. Kč z evropských prostředků, tedy cca 83 %.

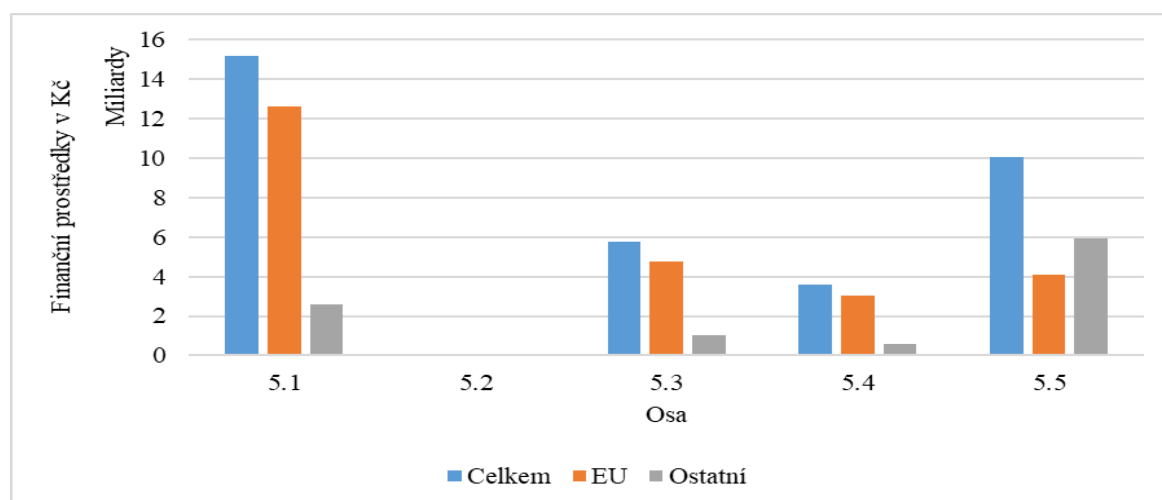
V prioritní ose 5.2 Zlepšování kvality ovzduší v lidských sídlech uspělo při žádosti o dotaci 21 obcí např. na rekonstrukci kotelny, rozvodů topení a výměnu kotle nebo monitoring kvality ovzduší. Celkově bylo poskytnuto 85 623,11 mil. Kč, z toho 57 170,16 mil. Kč z finančních prostředků EU, což odpovídá přibližně 67 %.

V prioritní ose 5.3 Odpady a materiálové toky, ekologické zátěže a rizika obdrželo dotaci 1 895 obcí, zvláště na sběrná místa a kontejnery, rozšíření systému separace odpadů, domácí kompostéry či intenzifikaci sběru bioodpadu. Bylo poskytnuto 5 768,68 mil. Kč, přičemž 4 729,31 mil. Kč z dotací EU, tedy přibližně 82 %.

V prioritní ose 5.4 Ochrana a péče o přírodu a krajinu získalo dotaci 1 311 obcí na izolační zeleň, revitalizaci obecní zeleně, biokoridory nebo úpravu veřejných prostranství. Poskytnuto bylo 3 603,75 mil. Kč, z toho 3 004,86 mil. Kč z evropských finančních prostředků, tedy cca 83 %.

V prioritní ose 5.5 Energetické úspory byla poskytnuta dotace pro 1 695 obcí na zateplení obecních budov, energetické optimalizace objektů, výměnu oken, výměnu zdrojů tepla. Přiděleny byly dotace v celkové výši 10 041,18 mil. Kč, kde částku 4 099,64 mil. Kč tvořily dotace z prostředků EU, což odpovídá 40 %.

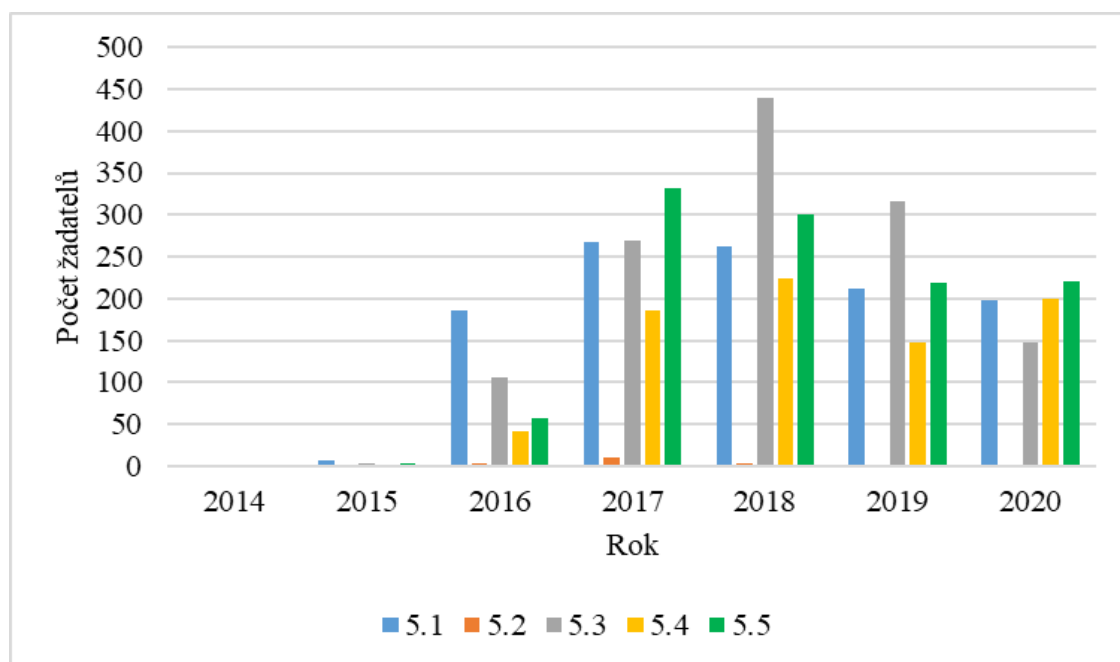
Nejvíce finančních prostředků bylo poskytnuto v prioritní ose Zlepšování kvality vody a snižování rizika povodní s nejvyšším podílem evropských dotací. Naopak nejmenší podíl finančních prostředků z EU byl vyčleněn v prioritní ose 5.5 Energetické úspory, a to 40 % z celkové výše, jak je patrné na Obrázku 11. V prioritní ose 5.2 bylo oproti ostatním osám poskytnuto minimum finančních prostředků.

Obrázek 11: Prioritní osy OP ŽP

Zdroj: vlastní zpracování dat (DOTACE EU, 2022)

Obrázek 12 znázorňuje počet úspěšných žadatelů v jednotlivých letech programového období 2014-2020. Nejvíce jich bylo v roce 2018 (1 232), nejméně potom v počátku období v roce 2014 a 2015.

Obrázek 12: Počet úspěšných žadatelů 2014-2020

Zdroj: vlastní zpracování dat (DOTACE EU, 2022)

V prioritní ose 5.1 Zlepšování kvality vody a snižování rizika povodní v prvním roce programového období nebyl úspěšný žádný žadatel. Naopak v letech 2017 a 2018 se počet vyšplhal na 267, resp. 263. Od roku 2015 žádalo každoročně více obcí, od roku 2017 počet mírně klesal.

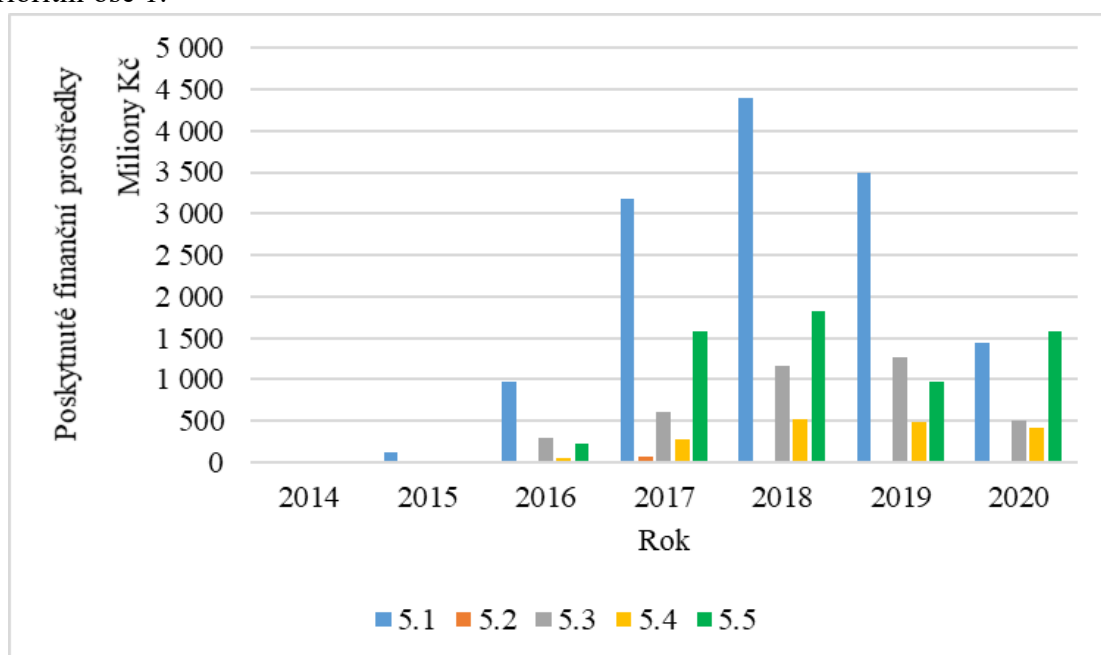
V prioritní ose 5.2 Zlepšování kvality ovzduší v lidských sídlech uspěly obce v řádech jednotek. V letech 2014, 2015, 2019 a 2020 nezískala dotaci žádná obec. Naopak v roce 2017 jich bylo 11.

V prioritní ose 5.3 Odpady a materiálové toky, ekologické zátěže a rizika byl v letech 2014 a 2015 zanedbatelný počet úspěšných žadatelů. Od roku 2015 však počet začal stoupat a vrcholil v roce 2018 (440), kdy opět začal klesat. Celkově bylo nejvíce úspěšných žadatelů v letech 2017-2019.

V prioritní ose 5.4 Ochrana a péče o přírodu a krajinu byli úspěšní žadatelé od roku 2016, kdy začal počet stoupat. Nejvíce jich pak bylo v letech 2017-2019, stejně tak jako u předchozí prioritní osy. V roce 2019 došlo k poklesu, ale v roce 2020 se počet opět navýšil.

V prioritní ose 5.5 Energetické úspory v počátku období nebyli téměř žádní úspěšní žadatelé. Od roku 2016 došlo ke strmému vzestupu, kdy v roce 2017 uspělo více jak 300 žadatelů. Od roku 2017 pak počet mírně klesal.

V programovém období 2014-2020 byly finanční prostředky čerpány zpočátku pomalu, kdy v prvním dvou letech bylo vyčerpáno pouhých 150 000 Kč. Od roku 2016 se poskytnuté finanční prostředky zvyšovaly, nejvíce pak v roce 2018 (téměř 8 miliard Kč) a v roce 2019 (více jak 6,2 mld. Kč). Z Obrázku 13 je patrné, že nejvíce poskytnutých prostředků bylo vyplaceno v prioritní ose 1.

Obrázek 13: Poskytnuté finanční prostředky 2014-2020

Zdroj: vlastní zpracování dat (DOTACE EU, 2022)

V prioritní ose 5.1 Zlepšování kvality vody a snižování rizika povodní byly vyplaceny finanční prostředky v nejvyšším souhrnu v letech 2017-2019, tedy od 3 do 4,3 mld. Kč. Do roku 2020 pak postupně poklesly.

V prioritní ose 5.2 Zlepšování kvality ovzduší v lidských sídlech uspěly obce v řádech jednotek, přesto nebyly částky zanedbatelné. V letech 2014, 2015, 2019 a 2020 nebyly vyplaceny žádné dotace, z poskytnutých částek vybočuje rok 2018, kdy bylo poskytnuta částka převyšující 60 mil. Kč.

V prioritní ose 5.3 Odpady a materiálové toky, ekologické zátěže a rizika byl v letech 2014 a 2015 zanedbatelný počet úspěšných žadatelů a s tím související i výše poskytnuté dotace.

Částky pak stoupaly postupně až do roku 2018 a 2019, kdy bylo v každém roce vyplacena více jak jedna miliarda Kč. Pro rok 2020 se částka opět snížila.

V prioritní ose 5.4 Ochrana a péče o přírodu a krajinu byly finanční prostředky vypláceny od roku 2016 a postupně se jejich výše zvyšovala. Nejvíce prostředků bylo poskytnuto v letech 2018-2020, v rozmezí 400 až 500 mil. Kč.

V prioritní ose 5.5 Energetické úspory nebyly na počátku období vyplaceny žádné finanční prostředky. Od roku 2016 částka stoupala až do roku 2018 (téměř 2 mld. Kč), poté poklesla a v roce 2020 se opět navýšila.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo posoudit rozsah zajištění a vývoj podpory venkovských oblastí v ČR. V návaznosti na tento cíl byla teoreticky vymezena problematika zajištění rozvoje venkovských oblastí včetně nástrojů k tomu určených a specifikovány indikátory a nástroje rozvoje venkova. Následně se práce pokusila analyzovat zajištění a podporu venkovských oblastí ČR a interpretovat výsledky provedené analýzy.

Na začátku třetí kapitoly byly představeny všechny operační programy včetně finančních alokací jednotlivých programů. Analýze byly následně podrobeny tyto operační programy: Program rozvoje venkova, Integrovaný regionální operační program a OP Životní prostředí, a to v programovém období 2014-2020. Vybrány byly z toho důvodu, že se nejvíce věnují podpoře rozvoje venkova. V součtu vyplacených poskytnutých finančních prostředků zaujímají 40 % všech poskytnutých prostředků v daném programovém období. Porovnání bylo zaměřeno na malé obce. Dostupnost dat jednotlivých dotačních programů a jejich prioritních os se lišila. Zatímco u OP IROP a OP ŽP byla data přehledná napříč celým posuzovaným obdobím, u dat PRV tomu tak nebylo. Z tohoto důvodu je proto u Programu rozvoje venkova zanalyzován pouze rok 2020, a to pouze jako celek, nikoli podle prioritních os.

Program rozvoje venkova čítal 13 opatření. Nejvíce obcí čerpalo dotace v oblasti podpory provádění operací v rámci komunitně vedeného místního rozvoje, téměř polovina všech žadatelů. Dále potom v oblasti Lesnická infrastruktura Investice do ochrany melioračních a zpevňujících dřevin. V oblasti Lesnická infrastruktura bylo vyplaceno nejvíce finančních prostředků, v průměru 2,6 mil. Kč na žadatele. Na druhém místě byly dotace v oblasti Neproduktivní investice v lesích, kde na jednoho žadatele byl poskytnut téměř milion korun. Třetí nejpodporovanější oblastí byla Podpora provádění operací v rámci komunitně vedeného místního rozvoje (735 tisíc Kč/žadatel). Nejméně podporovanou oblastí byla Agroenvironmentálně-klimatické opatření s průměrnou dotací 6 500 Kč/žadatel. Z uvedených dat vyplývá, že v roce 2020 bylo nejvíce finančních prostředků vyplaceno na lesnickou infrastrukturu.

V Integrovaném regionálním operačním programu bylo nejvíce žadatelů v roce 2016, což se odráží i v počtu žadatelů v prioritních osách 6.1 a 6.2. Naopak nejvíce žadatelů v prioritní ose 6.3 bylo v roce 2017 a v prioritní ose 6.4 v roce 2018. Nejvíce finančních prostředků bylo poskytnuto v roce 2016 v osách 6.1 až 6.3. V ose 6.4 bylo nejvíce dotací v roce 2018. Nejméně finančních prostředků bylo celkem vyplaceno v letech 2014 a 2020.

Z dat vyplývá, že nejvíce podporovanou oblastí bylo Zkvalitnění veřejných služeb a podmínek života pro obyvatele regionů, kde bylo během celého období vyplaceno více jak 17,5 mld. Kč z celkového součtu 31 mld. Kč. V průměru na jednoho žadatele vycházelo od 8 do 14 mil. Kč.

Nejméně žadatelů a nejméně vyplacených finančních prostředků bylo v prioritní ose 6.3 Dobrá správa území a zefektivnění veřejných institucí. V celkovém součtu bylo poskytnuto přibližně 2,5 mld. Kč, z toho v roce 2016 ve výši 1 mld. Kč, což odpovídalo v průměru více jak 8 mil. Kč/žadatel.

Nejvíce žadatelů v operačním programu Životní prostředí bylo celkově v roce 2018, více než 1200. Zároveň bylo v tomto roce vyplaceno nejvíce finančních prostředků, a to ve výši téměř 8 mld. Kč.

Nejvíce žadatelů bylo v prioritních osách a 5.3 Odpady a materiálové toky, ekologické zátěže a rizika 5.5 Energetické úspory a 5.1 Zlepšování kvality vody a snižování rizika povodní. Ve všech osách se počty pohybovaly od 1 130 do 1 280 žadatelů. nejméně bylo naopak ose v 5.2 Zlepšování kvality ovzduší v lidských sídlech (18).

Nejvíce finančních prostředků bylo v průběhu programového období vyplaceno v ose 5.1 Zlepšování kvality vody a snižování rizika povodní, více jak 13,5 mld. Kč. o polovinu méně bylo vyplaceno v ose 5.5 Energetické úspory. Naopak nejméně finančních prostředků bylo poskytnuto v ose 5.2, a to více jak 76,5 mil. Kč.

Při celkovém posouzení vybraných operačních programů bylo zjištěno, že nejvíce finančních prostředků bylo alokováno v Integrovaném regionálním operačním programu, a přibližně 128 mld. Kč, naopak nejméně v Programu rozvoje venkova, cca 60 mld. Kč. Počty žadatelů a v návaznosti na to i výše vyplacených finančních prostředků je vázána na vyhlášené výzvy v rámci jednotlivých operačních programů. Proto v tomto kontextu nelze uvést, jak úspěšný byl určitý rok. Počet žadatelů v celém období je téměř totožný v IROP i OP ŽP, z čehož vyplývá, že z IROP je poskytováno v průměru více finančních prostředků než z OP Životní prostředí. Tento závěr pak zřejmě souvisí i s rozdílnou výší alokace prostředků pro tyto programy.

Všeobecně lze tedy uvést, že díky podpoře z jednotlivých dotačních programů obce mohou realizovat investiční akce, na které by jinak ze své činnosti neměly dostatek finančních prostředků, případně by realizovaly pouze zlomek plánovaných akcí. Z vlastních zdrojů tak mohou financovat jiné aktivity, které nejsou tolik finančně náročné. I v budoucnu by se měla podpora zaměřit na kvalitu životního prostředí, potažmo odpadové hospodářství, které je stále

velkým a aktuálním tématem všech obcí. Další stále platnou problematickou oblastí je obecní infrastruktura, kterou je třeba průběžně udržovat.

POUŽITÁ LITERATURA

- 1) BINEK, Jan a kol. *Synergie ve venkovském prostoru: aktéři a nástroje rozvoje venkova*. Brno: GaREP, 2009. ISBN 978-80-904308-0-8.
- 2) BINEK, Jan a kol. *Synergie ve venkovském prostoru: paradoxy rozvoje venkova: kritické zhodnocení bariér, nástrojů a šancí rozvoje venkova*. Brno: GaREP, 2011. ISBN 978-80-904308-6-0.
- 3) BINEK, Jan a kol. *Synergie ve venkovském prostoru: přístupy k řešení problémů rozvoje venkovských obcí*. Brno: GaREP, 2010. ISBN 978-80-904308-4-6.
- 4) BINEK, Jan a kol. *Venkovský prostor a jeho oživení*. Brno: Georgetown, 2007. ISBN 978-80-86251-22-6.
- 5) BLAŽEK, Jiří – UHLÍŘ, David. *Teorie regionálního rozvoje: nástin, kritika, implikace*. Vydání třetí, přepracované a doplněné. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2020. ISBN 978-80-246-4566-7.
- 6) BULISOVÁ, Jiřina. *Ottova všeobecná encyklopedie ve dvou svazcích*. Nové aktualizované vydání Praha: Ottovo nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7360-902-3.
- 7) ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Český statistický úřad* [online]. 2022 [cit. 11-02-2022]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/>
- 8) ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD. *Postavení venkova v Jihomoravském kraji*. Brno: Český statistický úřad, 2009. ISBN 978-80-250-1943-6.
- 9) DOTACE EU. *Informace o fondech* [online]. 2022 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 11-02-2022]. Dostupné z: <https://www.dotaceeu.cz/cs/evropske-fondy-v-cr/informace-o-fondech>
- 10) HŘEBÍK, Štěpán – TŘEBICKÝ, Viktor. *Manuál zpracování a využití sady indikátorů rozvoje pro malé obce: zrcadlo místní udržitelnosti*. Praha: EnviConsult, 2006. ISBN 978-80-239-8594-8.
- 11) JANDOUREK, Jan. *Slovník sociologických pojmů: 610 hesel*. Praha: Grada, 2012. ISBN 978-80-247-3679-2.
- 12) KLUFVÁ, Renata. *Demografický vývoj a typologie českého venkova v kontextu prostorových souvislostí*. Praha: Wolters Kluwer, 2015. ISBN 978-80-7478-733-1.
- 13) HUDEC, Oto. *Podoby regionálního a miestneho rozvoja*. Košice: Ekonomická fakulta TU, 2009. ISBN 978-80-553-0117-4.
- 14) MAIER, Karel. *Územní plánování*. 2. přepracované vydání. Praha: České vysoké učení technické, 2000. ISBN 80-01-02240-4.

- 15) MINISTERSTVO PRO MÍSTNÍ ROZVOJ ČR. *Strategie regionálního rozvoje ČR 2014-2020* [online]. 2022 Ministerstvo pro místní rozvoj ČR [cit. 10-03-2022]. Dostupné z: [https://mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/regionalni-politika/koncepce-a-strategie/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2014-2020-\(1\)](https://mmr.cz/cs/ministerstvo/regionalni-rozvoj/regionalni-politika/koncepce-a-strategie/strategie-regionalniho-rozvoje-cr-2014-2020-(1))
- 16) NÁRODNÍ SÍŤ MÍSTNÍCH AKČNÍCH SKUPIN ČESKÉ REPUBLIKY, Z.S. *Místní akční skupiny* [online]. 2022 [cit. 11-02-2022]. Dostupné z: <http://nsmascr.cz/onas/mistni-akcni-skupiny/>
- 17) NSMAS ČESKÉ REPUBLIKY. *NSMAS České republiky* [online]. 2022 [cit. 11-02-2022]. Dostupné z: <https://www.mistniakcniskupiny.cz/>
- 18) PARDUBICKÝ KRAJ – KRAJSKÝ ÚŘAD. *Pardubický kraj – Úvodní strana* [online]. ©2018 Krajský úřad Pardubického kraje, všechna práva vyhrazena [cit. 19-02-2022]. Dostupné z: <https://www.pardubickykraj.cz/krajsky-urad>
- 19) PERLÍN, Radim. Deník veřejné správy. *Typologie venkovského prostoru*. [online]. 2022 [cit. 11-02-2022]. Dostupné z: <http://www.dvs.cz/clanek.asp?id=6438321&ht=Perl%EDn>
- 20) PĚLUCHA, Martin a kol. *Rozvoj venkova v programovacím období 2007-2013 v kontextu reformy SZP EU*. Praha: IREAS, 2006. ISBN 80-86684-42-3.
- 21) PĚLUCHA, Martin a kol. *Venkov na prahu 21. století: venkov a jeho rozvoj na přelomu milénia, územní dopady znalostní ekonomiky na venkov, souvislosti vztahů města a venkova v globalizované ekonomice*. Praha: Alfa Nakladatelství, 2012. ISBN 978-80-87197-49-3.
- 22) PĚLUCHA, Martin – VIKTOROVÁ, Dana – BEDNAŘÍKOVÁ, Zuzana. Možnosti nastavení efektivní politiky pro rozvoj venkova v evropské unii. In *Acta oeconomica Pragensia: Vědecký sborník Vysoké školy ekonomické v Praze*. Praha: Vysoká škola ekonomická, 2006, s. 53-69. ISSN 0572-3043
- 23) ROMANCOV, Michael. Regionální politika EU – decentralizace shora. In *Politologický časopis* 10, 2002, č. 3, s. 355-374. ISSN 1211-3247.
- 24) STEJSKAL, Jan – KOVÁRNÍK, Jaroslav. *Regionální politika a její nástroje*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-588-2.
- 25) SVATOŠOVÁ, Libuše – BOHÁČKOVÁ, Ivana – HRABÁNKOVÁ, Magdalena. *Regionální rozvoj z pozice strukturální politiky*. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Zemědělská fakulta, 2005. ISBN 80-7040-749-2.
- 26) SVOBODOVÁ, Hana a kol. *Synergie ve venkovském prostoru*. Brno: GaREP, 2011. ISBN 978-80-904308-8-4.

- 27) SZIF. *Seznam příjemců dotací* [online]. ©2022 Státní zemědělský intervenční fond, všechna práva vyhrazena [cit. 02-04-2022]. Dostupné z: <https://www.szif.cz/cs/seznam-prijemcu-dotaci>
- 28) WOKOUN, René – MATES, Pavel – COGAN, Rudolf a kol. *Management regionální politiky a reforma veřejné správy*. Praha: Linde, 2006. ISBN 80-7201-608-3.
- 29) WOKOUN, René a kol. *Regionální rozvoj: (výhodiska regionálního rozvoje, regionální politika, teorie, strategie a programování)*. Praha: Linde, 2008. ISBN 978-80-7201-699-0.
- 30) WOKOUN, René – MATES, Pavel – KADEŘÁBKOVÁ, Jaroslava a kol. *Základy regionálních věd a veřejné správy*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2011. ISBN 978-80-7380-304-9.